1 /215
■ Ianuarie 2021
■ Anul XIX

Cafeneaua literarã

Foto: Maximilian TOMOZEI

suplíment ARTE POETICE

LUIS ALONSO SCHÖKEL

MANUAL DE POETICĂ EBRAICĂ

In memoriam

Pictorul argeşean Augustin Lucici a trecut Dincolo...

Avea 64 de ani, era în plină putere creatoare...

A fost un devotat slujitor al luminii. Toată viaţa s-a nevoit să ne arate partea nevăzută a oamenilor, a lucrurilor, a naturii...

Multor copii şi adolescenţi le-a fost dascăl – avea obiceiul să spună, când îl găseam în atelier cu copiii: „Uite, mă antrenez şi eu deodată cu îngeraşii aceştia... Ştii câte învăţ de le ei?" A fost un prieten parcă dăruit să fie prieten, te ajuta să-ţi descoperi înălţimile sufleteşti, să le urci întru fericirea alesei comunicări...

Multe lucrări (pânze, desene, schiţe, stampe etc.) ale lui Augustin sunt în muzee şi galerii de artă din ţară şi din lumea largă.

Noi am rămas pe pământ mai săraci cu un prieten şi artist, dar mai bogaţi cu o solie în Rai, de unde ne va trimite câte o pasăre...

Dumnezeu să te ierte şi odihnească, Augustine, drum lin...

Condoleanţe familiei, colegilor şi prietenilor. Amin...

Aurel SIBICEANU

COPIII NEVOIAȘI DIN MALIUC VĂ AȘTEAPTĂ!

De curând, am fost invitată la un eveniment, undeva la poalele munţilor... Lume multă, eleganţă, dar şi simplitate... Aşa am zărit-o pe Ea: minionă, silfidă, parcă mângâia cu privirea toate cele prezente, nedumerită şi totodată speriată de atâta gălăgie. Îmbujorată de emoţie, îşi frământa palmele: primise o diplomă pentru participarea la unul dintre concursurile de poezie, dar bucuria cea mai mare a fost lansarea propriului volum de versuri. Abia după eveniment am făcut cunoştinţă cu „domnişoara profesoară".

După ce am făcut cunoştinţă şi am schimbat câteva impresii despre eveniment, nu am ezitat să o întreb despre ea, despre locul de unde venea. Răspunsurile nu s-au lăsat aşteptate: aşa am aflat că este profesoară de gimnaziu acolo, la ea acasă, în localitatea Maliuc, dar se ocupă şi de piticii din clasele primare. Mi-a mărturisit că nu are foarte mulţi elevi, dar încearcă să-şi împartă timpul responsabil, aşa încât să-i ajute pe copii să facă diferenţa între locul în care s-au născut şi viitorul pe care fiecare dintre ei trebuie să-l atingă cu dorinţe şi împliniri.

Copiii noştri, datorită locului unde s-au născut, au mai mult decât îşi pot dori, dar copiii din Maliuc nu ştiu ce şi-ar putea dori, mai ales că vaporul care aduce poşta şi alimentele ajunge printre ape, la debarcader, o dată pe săptămână, iar în perioada iernii, remorcherul este salvarea. Aşa trăiesc şi muncesc oamenii locului, numărând săptămânile şi rugându-se ca iarna să fie blândă, să nu îngheţe canalele.

Viaţa ne încearcă cu bune şi rele, dar fiecare dintre noi putem aduce un zâmbet şi o bucurie copiilor din Maliuc. Ei nu cer nimic, poate că nu ştiu să ceară sau poate că demnitatea părinţilor este mai presus decât sărăcia Deltei.

Cred că împreună putem să pregătim pentru fiecare copil pachete cu dulciuri, alimente, îmbrăcăminte şi cărţi. Să încărcăm vaporul cu speranţă, bucurie şi omenie, atâta timp cât apele sunt încă navigabile!

Iar domnişoarei profesoare îi vom transmite respectul nostru, al tuturor, ea alegând cu sufletul să rămână alături de copiii Deltei, cu toate că soarele străluceşte fără cusur în inima multor oraşe.

Să încurajăm bunătatea să zboare cu darurile noastre către ei... Iată copiii din Maliuc despre care vorbim:

Sara, Miruna, Radu, Andrei - 6 ani
Robert, Andrei, Şerban - 7 ani
Andra, Anastasia - 8 ani
Medeea, Sorana, Laurenţiu, Paul, Sebastian - 9 ani
Amalia, Maria, Ionuţ, Alexandru, Roberto - 11 ani
Alexandra, Ionuţ, Alexandru - 12 ani
Alexandru, Răzvan - 13 ani
Ramona, Octavian - 14 ani

Orice copil e o minune, putem aduce un zâmbet pe chipul fiecăruia trimiţând haine, jucării, cărţi şi alimente pe adresa inimoasei profesoare **Gabriela Anton, din localitatea Maliuc, judeţul Tulcea, cod 827135.**

Cei care pot ajuta, cei care vor să facă un efort până la oficiul poştal cu siguranţă vor simţi senzaţia de împlinire, de bucurie pentru bucuria fiecărui copil. Vă mulţumesc pentru gestul vostru şi sper ca toţi prietenii mei să acorde atenţie acestui articol!

Coca POPESCU

Barbu Cioculescu, poetul

Versurile lui **Barbu Cioculescu*** se află la hotarul dintre emoţia fiinţei şi aşa-zicînd emoţia verbului. „Poezie de critic", le-ar putea aprecia cineva cu o formulă standardizată, dacă n-ar fi vorba de căutarea (şi revelarea) poeziei chiar în cadrul acesteia, încă o dovadă a faptului că arta, aidoma Duhului Sfînt, suflă unde vrea. Exersîndu-se pe sine, expresia lucidităţii e în măsură a exersa lirismul cu un efect cu atît mai surprinzător, cu cît spontaneitatea sa adesea vădită vine pe o cale dificultuoasă, pîndită de preconcepţii minimalizante (în speţă ale criticilor care nu sunt poeţi). Drept care autorul se arată prudent într-o cheie uşor ironică, schiţînd volute ale defensivei: „Ghiocuri sparte pe masa de lucru/ teama de a voi să scriu poezie/ într-o lume în care-au biruit cascadorii.// Decembrie cu lumini de mai pentru/ cîteva ore inundînd arbustul de la geam/ dezlegînd vocalele avantajos// pentru marile tranzacţii ale anului/ care vine: vei triumfa, gloria e pe cale/ spre tine, a fost expediată cu toate formele// primi-vei buchetul ei de mărgean/ a făcut un drum de treizeci de ani/ dar ştie semnul de recunoaştere// axul unui ghioc, o coloană nu tocmai dreaptă/ în jurul ei rotitoare şi mantia scoicii/ cu dungi de tigru calin. Ora de soare.// Pe o masă de lucru carafa cu vin/ libertatea de a fi mai puţin în/ visul de aur al unei parole" (*Meditaţie*). Barbu Cioculescu rosteşte ceea ce consideră că se cuvine rostit despre sine şi despre ambianţa proximă, ca şi despre timpul istoric în care s-a înscris cu o iluzorie nonşalanţă, cu o detaşare menită a oferi tocmai aluzia patetismului ocolit. Fără a fi formulate expres, atitudinile d-sale ies astfel la suprafaţă graţie rezervei tactice de care dă dovadă: „Filele-şi pierd pielea cea veche, zilele solzii/ ca şopîrla coada, licornul cornul – am desfăcut/ dulapul scîndură cu scîndură neavînd cheia/ însă nu eram înăuntru încît cu degetul/ m-am semnat în oglindă pe partea spoită a vremii - / de ce n-aş unelti? Prin perete se vede în stradă/ masa de premii, tejgheaua, spînzurătoarea/ dar din stradă nimic nu se vede.// S-a scufundat în baia lui Arhimede.// Despre dulap multă vreme n-am ştiut încotro/ mă va duce – degetu-mi pipăia mileniul moale/ ca labele elefanţilor trecînd peste legume şi fructe" (*Navigînd, navigînd*). Istoria contemporană e consemnată cu o mixtură a decepţiei şi toleranţei. Posibilul dezgust cedează uşoarei înduioşări: „Zile de gheaţă – privesc cum/ învaţă să ne ierte leşuri de cîine/ lîngă coada la pîine lîngă/ coada la ziare unde fiecare// La rînd îşi face o viaţă nouă/ nimic nu se mai dă pe sprînceană/ purtătorii de tăvi cu ouă/ revin în casa lor europeană.// Cum scot din buzunar cele/ mai murdare bancnote din lume/ microbii de pe ele se-aruncă-n ninsoare/ şi pier – cu batista îmi iau de la ele adio!" (*Zile de gheaţă*). Sfîrşitului de mileniu i se acordă onoarea unui zbucium refrigerat de însăşi scurgerea amnezică a secvenţelor sale calendaristice care includ deopotrivă cruzimea frumuseţii şi cruzimea inexorabilului sfîrşit al acesteia: „Scad nopţi de cretă din zile de/ cărbune, luni de ruşine din săptămîni/ ale uitării depline, să vedem, zic,/ să vedem ce se poate reţine/ de opus veselei dimineţi de septembrie/ ce-mi intră sub cort – ah! tu, cruzime/ a frumuseţii, încă un rînd de crini/ îmbrăcaşi şi ce mai frunze cărnoase/ peste paşi saltă ca şi cum/ niciodată nu vor sfîrşi sub/ roţi şi sub paşi.// Un mileniu sfîrşeşte cu mine - / este şansa lui pe care nimeni nu/ i-o poate lua înapoi" (*Faţa nevăzută a frunzelor*). Bufoneria glacială, de clovn alb, pusă în scenă, aduce posibilitatea de a afirma, de-a retracta şi de-a afirma iarăşi o ipostază. Între regret şi sarcasm, între confesiune şi parodie, Barbu Cioculescu simulează la un moment dat o lume similicazonă, imagine a unei absconse datorii. Cu pînă la urmă fireasca ambiguitate a acesteia: „Versuri ce nu mai pot fi scrise/ de poeţi care nu au mai vrut/ se adună-n careuri decise/ se-nşiruie pentru salut.// Au sau n-au steaguri nu ştiu/ eu trec printre ele cu ţeapă-n picior/ însă colonelul nu vine/ să dea ordinul pentru onor.// Deci apăsat printre coloane nu trec,/ sunet de goarnă în urechi nu-mi parvine/ plouă şi vîntuie, cîinele soldatului/ mirosindu-mă se ia după mine" (*Remake*). În răstimpuri i se ia pulsul epocii noastre maşiniste. O epocă a cărei mentalitate pătrunde insidios în zona normalităţilor, transferîndu-le în grotesc, dezumanizîndu-le. Ceea ce apare drept confort progresiv nu e în realitate decît un derizoriu spre caricatural. Însăşi animalitatea, cea mai pură întruchipare a organicului primar, se lasă tîrîtă în sarabanda artificiului insaţiabilei tehnicizări. Precedînd pare-se inevitabilul om-robot, se iveşte cîinele-robot: „Pe bulevarde cîinii mecanici trec ţanţoşi/ în ochiul lor arde becul albastru/ al credinţei curate, din nări le ies/ aburi sintetici cu miros de şes/ din botul de pluş pus la «căţeluş»/ ies mîrîituri caraghioase./ Fabricăm pentru ei oase/ dintr-un plastic mustos şi/ refolosibil" (*Cîinii mecanici*). Aşadar, robotizarea, cu al său posibil viitor stihial: „Tragi fermoarul, din pîntec îi curg caramele/ din piept note de plată, prospecte/ dimpreună cu certificatul de garanţie./ Viitoreni, experţi în motoraşe canine, lunecatu-mi-a vremea, dezlipitu-s-a/ bucuria de mine – stau în inele de aur/ în piepţi de mătase, apăs pe scaun/ dau ocol marilor vase cu orhidee nemuritoare/ ceafa mi-o las pe spetează./ Doi dogi metalici cu botul/ pe rotulele mele veghează/ inoxidabili, ignifugi, presuraţi// Şi se-nnoptează..." (*ibidem*). O robotizare începînd de jos, „democratică"...

Din aproape în aproape, declinul *de facto* al civilizaţiei noastre vertiginos ascendente atentează la trăirile cotidiene, la mărunţişurile vieţii ce se devalorizează. Universul mic depune o sesizantă mărturie: „Anul trecut nici nu a fost – mici obiecte/ uitate în palmă se jucară o vreme cu noi/ obosiră speriate de sine aşteptîndu-ne/ să vorbim, să răsuflăm, să începem/ să păşim din duminică-n joie.// Cum părăsisem luntrea/ nu mai era/ nevoie" (*Happy New Year! II*). Care e riposta eului estetic? O retranşare în decorativ, dacă se poate în fastul cromatic, posedînd aparenţa imunităţii la deriziunea asociaţiilor în vogă. Un soi de intemporalizare formală cu

liniştitor alibi cultural: „Plouă, bubuie, curge hermină/ Copacul se clatină şi geme/ Iar roata cu şapte culori de lumină/ Nu iese prin nouri, se teme/ Să mintă nu vrea, afară scapără cremene” (*Furtună*). Sau: „Negrul avea un roş turban/ La picioarele mele stătea,/ De catifea ochii bulbucaţi; incerţi, rotind/ Vrăji rostind,/ Pulsau insidioasă melasă portocalii pînă sus pe terasă” (*Veghe de război în Tombuctu*). Sau muzicalizînd: „Glasul tău lîngă mine de-o să mai vie/ Cine ştie.../ Sufletului descojit cimpoi/ Îi cîntă vechi cîntece noi/ Pe două clape de monotonie” (*Elegie I*). Sau ca o cosmică rotire de somptuozităţi cu galantă dedicaţie: „O stea conduce fiecare sîn, adulterină/ Şi unghiile cresc stelelor zece căror slujesc/ Sprîncenele sunt nebuloase/ Groase, arcuite, frumoase./ Şi o mie de stele într-o uriaşă roată/ Se micşorează să poată/ În nadir ochiul iradiat să-ţi facă” (*Era o noapte*). Nu în ultimul rînd, parafrazarea unui Vermeer: „Îţi cade soarele-n mîini./ Pe şorţul alb rîde, din/ fereastră se găteşte şi cugetă./ Duhul îţi intră în degete,/ spornic pentru miezul de pîine.// Ţi se aşază amurgul în păr,/ vestindu-ţi fruntea./ Chipul îţi stă în aer uşor./ Ceva din obrajii tăi trece-n văzduh./ Patima liniştii secole trece/ peste ape cu întuneric de aur.// Pe pieptul tău soarele serii/ mai ţine lumină o clipă,/ rotunjind curata lui moliciune./ Se strînge în ochii tăi noaptea./ Vremea se lasă-n genunchi/ şi-ţi pune capul în poală” (*Vermeer de Delft***)**. La rîndul său, eul afectiv apelează la prezenţa proteguitoare a naturii. O zvîcnire ancestrală intră în spectacol, introducînd trena de complexităţi în peisajul încă apt de ingenuitate, de consolări cu gir cosmic. În cuprinsul de necuprins al firii îşi face loc pitorescul firescului expulzat din mediul urban: „Scut lîngă scuturi se-aşază frunzele,/ vestind venirea vîntului în cort de tufiş./ Prundul fierbe, sălciile sug fluiere./ Pe chipul apei, bătîndu-şi ghearele,/ salamandra neagră şi verde/ sare să şuiere.// Se-ntoarce Marele de la vînătoare de umbre./ Săgetate le-a-ntins pe măcriş./ Din tolbă aruncă pere şi coacăze./ Şi iată-l căzînd pe frunzar,/ obosit de suiş./ Vîntul!” (*Lecţia de Argeş*). Invitaţia erotică în acest spaţiu ospitalier e o mievrerie a inocenţei: „Fii binevenită, domniţă/ La pragul acesta cinstit./ Te-am aşteptat în întuneric şi frig,/ Te-am simţit în strînsoare de muguri,/ Te-am văzut printre limbile norilor,/ Înainte de-a te fi văzut prima oară.// De dragul de-a fi numai cu tine/ Lăsai gura să stingă lăstarii./ Vino între ramurile mele/ Curată şi limpede./ Rod încă nu am/ Pune gura pe ram” (*O vedere cu boarea*).

Dar, vai!, nu poate fi vorba de o victorie totală. Nu o dată, natura şi artificiul îşi dau întîlniri, semnificînd o fatală cedare a conştiinţei lirice care nu se poate întru totul sustrage temporalităţii. Compromis ce are parte de o tensionat-resignată reverberaţie: „Nici o mişcare a frunzelor orei/ Triumfător zăpuşeala apasă/ Dalele de cretă fac insolaţie/ Umbra casei se ascunde în casă// Fotolii galbene picotesc pe terasă/ O muscă naşte fiece ispită/ Pe cîmp de argilă paşte-o vită.../ Şi numai arşiţa, arşiţa-i grăbită” (*După-amiază de Iulie*). Cu toate că „sufletul mai departe şi-aruncă sămînţa în vid/ De polul ferm încă avid”, iar „condeiul în dezolare pe cîmpuri apucă” (*Elegie IV*). Conştiinţă ce se mulţumeşte cu propriul său artefact poetic, geometrizîndu-şi bunul cel mai de preţ, salutar, ţesătura sufletului: „Şi încă o clipă pînă beau cerul.// Şi-nceapă apoi dimineaţa cea clasică:/ rigla, compasul, echerul” (*Nouri la cîntători*). Chirurgie a inefabilului: „Pe masa severă a operat litera/ cu nesfîrşită atenţie,/ azvîrlind în spirt bisturiile” (*Cerc deschis*).

Barbu Cioculescu: între altele, un poet de o certă personalitate elansată în nepotolita nostalgie a minuţioaselor reliefuri verbale, unificînd cu bravură peste şapte şi jumătate decenii creatoare. O performanţă unică în literele româneşti.

Gheorghe GRIGURCU

* **BARBU CIOCULESCU: *La Steaua Păstorului.*** *Omnia Lirica,* Ed. Bibliotheca, 2018, 384 p.

Umorul ca traseu iniţiatic.

Despre lumile antinomice şi paradisul lui Iţic Mangher

Întâmplări neprevăzute, altele stranii, un discurs epic al modificării reperelor de realitate, mai multe complicaţii al căror sens este lăsat la îndemâna cititorului să-l înţeleagă punctează intriga romanului *Cartea raiului*. Autorul, **Iţic Mangher**, legat cu biografia de România, dar trăitor mulţi ani la Paris, este, prin personajul central, eroul ciudatelor întâmplări. Chiar dacă este impredictibil, cursul întâmplărilor, cu etape şi consecinţe, trebuie aşezat pe raftul care i se cuvine, unul destul de sus valoric, de profunzime, şi unul simbolic, de adâncime, fiindcă avem în *Cartea raiului, neasemuita descriere a vieţii lui Şmul Abe Abervo* (traducere şi note de Iosif Andronic, prefaţă de Paul Anghel, Bucureşti, Editura Kriterion, 1978, 190 p.) o meditaţie tulburătoare asupra lumii, asupra omului, asupra rostului vieţii pe pământ.

Cincisprezece capitole spumoase, cu umor inteligent-grav, dar şi momente de o veselie năucitoare, cumva atipică interbelicului ideologiilor rasiste, antisemitismului, xenofobiei, sunt precedate de *Cuvântul autorului*, din care chiar intuim excelentul material umoristic pe care se forjează epicitatea acestei cărţi. Aşadar, nimic din confortul şi prosperitatea biografică a genului, „cea mai veselă dintre cărţile mele”, „râs-plâns”, adeverind, anticipând o construcţie epică masivă; dar, *nota bene*, epic ivit din „suferinţă şi iubire”, mai notează autorul, care mai spune ceva, elogiindu-şi lucrarea şi prin prisma experienţelor proprii, desigur (*„Cartea aceasta mi-o dedic mie însumi”*): *„Pe marginea prăpastiei, râsul devine şi mai hohotitor.”* Cu adevărat Iţic Mangher este un maestru al compoziţiei, prin eroul său însuşi, tutelând un expresiv palier narativ, intră şi iese din scenă, revine în joc, e trist ori se distrează, participă la veselia generală şi la umorul sănătos ori se retrage în sine, mai dezgustat, mai neîncrezător, mai discret.

Glisarea epicităţii are loc în propriul registru naratologic, omniscienţa evenimenţialului e o calitate, în locul ambiguităţii e multă coerenţă chiar în ficţiunea şi în fantezia care păstrează şi urmele unui traseu iniţiatic. Toate astea ţi le oferă viaţa cu virtuţile ei miraculoase, haloul neprevăzutului poate fi şi scara rezemată de cer sau/şi căderea abisală, întâia sâmbătă pe

pământ a nou născutului poate sau nu poate însemna și primul drum la sinagogă, poți spune „*ișukeinu*” pentru o taină a răspunsului sau îi poți altfel răspunde rabinului la întrebarea dacă ai văzut Pomul Înțelepciunii. Cartea este, la urma urmei, o feerie epică. Sunt îngerași destoinici, unul e Pișulică (!); alții sunt îngerași poznași, îngerași protectori, îngerași soli, îngerași de pază, îngeri dascăli, îngeri fotografi, aici poți visa nunți și fantome în rai, te poți înspăimânta de lacrimile oamenilor de pe pământ, iar dacă ai chef, poți zbura în păduricea regelui David sau să-ți așterni somnul de recuperare, nu cel de veci, undeva pe domeniile aceluiași rege divin, fiindcă galeria de personaje este și ea aglomerată, eul narativ lucrând cu o paletă tipologică extrem de diversificată. Un exemplu:

- Da' cum de izbutesc ei să se furișeze? Că doară zi și noapte stau îngeri de pază la porțile Raiului?!

- Nici îngerii nu-s decât îngeri - ne lămuri Leibale -, și-apoi garda se schimbă foarte rar, o dată la trei ani. Așa că perechea asta izgonită stă și-așteaptă, și cum văd ei că pe înger îl fură somnul, gata, au și sărit gardu'!

- Da' chiar n-o să li se ierte niciodată? – am întrebat eu.

- Deocamdată nu. Umblă vorba că, atunci când o veni, Mesia are să acorde o amnistie. Până atunci, tot dau târcoale pe la porțile Raiului.

Funcționează în mentalitatea eului povestitor o obsesie maladivă pentru a fi bun și a face bine, dar nu sunt neapărat verdicte cu accente cehoviene acestea și nici oricare altă succesiune de mistificări, utile în proiectul povestirii. Doar că degenerescența umanității morale este urmărită cu un umor sarcastic, deseori agresiv sub crusta bonomiei, calchierea viespariței mundane fiind sceneria perfectă și desemnificând până la demitizare: dansul fecioarelor pădurii (cu luna drept călăuză), cântecul harpei și șansa de a contempla pe Bas-Șeva numai în cămașă de noapte, muzicanți și dansul proorociței Miriam, evadarea încornoratului bovin Șor-Habor, cu toate peripețiile recurente, sub privirea aspră și gândul punitiv al rabinului din Bardicev, *țadicul* cu lacrimi adevărate („*Cuvintele cuvântării sale ar fi putut să înmoaie și pietrele*”), Sfinții Părinți în misiune (nu vor ocoli nici Aleea Celor Trei Patriarhi), sfinți care dau din coate și se calcă pe bătături, sfinți văzători, sfinți orbi, regele Solomon, porumbelul mesager și epistolarul dintre raiul evreiesc și raiul creștin. Apoi cântecul Șulamisei, cel mai bătrân dintre cocoșii raiului, cântece, descântece, tragedieni și comedianți în rai, evrei, români, ucraineni, turci, mai marele poliției raiului nu lipsește, patriarhul Avruem (desigur, Avraam), eșantioane de amplă, adâncă uneori, profundă umanitate, care arată nimic altceva decât că Ițic Mangher este de-a dreptul impresionant în confesiunea lui. O confesiune-roman, de o bogăție semantică aparte, o tratare specială, prin inconfundabil umor, a mizei curriculare a destinului uman. Omul, acest creator al limbajului libertății, o logică a ratrapajului naratologic ce nu mai îngăduie deloc mimetisme, indicând și un soi de fidelitate a prozatorului față de propriul text. Toate arată depășirea (ipo)stazelor nevrozante, modul în care naratorul evită defazări, în vreme ce eul face progrese notabile, de la un capitol la altul, inspirând ridicarea, când și când, a supapei imaginarului; și raiul are analfabeți funcționali precum pe pământ, personajele sunt mereu conectate la revolte ce-și au pistele clasice în desfășurarea lor. Axul sapiențial e, însă, povestea. Pe aceasta o stăpânește foarte bine autorul.

Să mai notăm că anumite schimbări paradigmatice simțite în decursul lecturii cărții, la vremea când utopia literară e devansată de alte dileme esențiale din lumea contemporană, așază în rezonanța pozitivă a umorului, între *eros* și *kalos*, omul, gloria și declinul ființei umane. Decadentismul acesta fals-otrăvitor vine, în fapt, la prozatorul nostru, în buna tradiție neorealistă a scriitorilor idiș din România (nu e singurul exemplu Isaac Peltz); mai degrabă stilul practicat și de Ițic Mangher disturbă perenitatea unor stereotipii, ca să cauționeze cu același umor subteran, cumva între curiozitate și miraje optice, noi sinusoide farmecului răvășitor al romanului în sine. Stați liniștiți, nu sunt virusat de sfântul deliciu al nostalgicilor („nu-i așa că?”, „acum 30 de ani...” etc.), dar pot spune, după ce am citit *Cartea raiului*, că nu se înregistrează o maximă impietate dacă înțelegi umorul cărții până în final; atenție, deci, și în rai ai parte de o democrație participativă, asta pentru că omul e un hibrid imposibil (Doamne, iartă-mă!):

- Știi ce gândesc eu, Șmul Abe?

- De unde să știu ce gândești, Pișulică?

- Gândesc că acolo, la Sfinții Părinți, o fi mare jale. Tare aș mai vrea să-l văd pe patriarhul Ițhoc, El, care-i mare adept al unui anume cuvânt din cartea sfântă.

- Ce cuvânt, Pișulică?

- Ahile/mâncare. Pentru o hălcuță de carne ar fi în stare de cine știe ce grozăvie.

- De unde știi, Pișulică?

Pișulică mă privi uimit.

- Ai uitat, Șmul Abe, ce-am învățat la heider? Doar în Pentateuh se află scris limpede că patriarhul Ițhoc ținea mai mult la Eisev, fiindcă Eisev îi aducea întotdeauna o parte din vânat. În al doilea rând, Șmul Abe...

Pișulică rămase o clipă pe gânduri.

- În al doilea rând, l-am văzut cu ochii mei pe sfântul părinte Ițhoc, într-o zi, așa, mai spre seară, în lunca Raiului, unde păștea Șor-Haborul. Sfântul părinte avea o cretă în mână.

- La ce îi trebuia creta aia, Pișulică?

- Cu creta aia, sfântul părinte Ițhoc a făcut un semn pe trupul Șor-Haborului. Dacă nu mă înșel, semnul l-a făcut pe partea lui dreaptă. Semn, adică, vezi bine, această parte de carne e a lui și din ea o să mănânce, în numele numelui celui sfânt, când o să vie Mesia.

- Bine, dar sfântul părinte Ițhoc e orb, Pișulică...

- Așa orb cum e, a pipăit și a nimerit bucata cea mai grasă și și-a însemnat-o cu creta!

Romanul oferă o pendulare între lumi antinomice, fluidizarea lirică a textului e înmuiată în pasaje dese de ironie, umorul infuzează mult suprarealism. A nu se uita că vârsta trăirii e și vârsta povestirii, și eul narativ are ciudat-ilare tonalități șamanice în discursivitatea epicității, își traduce lumea sa, prin propriile căutări, fie ele și imaginare, în lumea paradiziacă. Nici măcar cu toptanul utopiști, nici măcar specializați în nanorobotică (!), visători de această teapă și cu astfel de talent, asemeni lui Ițic Mangher, sunt scriitorii sadea. Uneori ai impresia alurii hipnotice în intuirea puțintel ocultă a acestei lumi imaginate, cu eul care cartografiază cu un același incorigibil umor. Sigur, scriitorul nostru are un raport de adversitate cu prostia umană generalizată, știe că logosul înseamnă cunoaștere, mai știe că tot cunoașterea poate îmbogăți credința, cum mai știe că povara vocației este centrul de greutate al unei personalități. De aceea textul are cursivitatea lui, se citește pe nerăsuflate, poartă marca unui prozator special, bun edificator pe suprafețe narative restrânse sau ample. Sub presiunea alienării și a agresiunilor istoriei, s-a construit o carte cu o narațiune vie, spumoasă, incisivă și un umor grațios-adorabil.

Ionel BOTA

Din marea poezie poloneză

Nicolae MAREȘ* este un mare cunoscător și iubitor al culturii poloneze. Din cei 101 poeți traduși de el am ales pentru *Cafeneaua literară* patru. Să-i citim.

JAROSŁAW IWASZKIEWICZ
(1894–1980)

Pana ți-e ruptă

Pana ţi-e ruptă, dar încă scrie,
Inima ţi-e atinsă, dar încă bate,
Vocea-ţi strigă... dar nimeni nu răspunde
Iar steaua-ţi luminează pe la spate.
Arborii întunecaţi merg pe-al lor drum,
Teii foşnesc, crengile se vor prăbuşi,
Iar eu stau, ascult: al vântului cânt
Despre ce s-a dus şi nu va mai fi.
Şi încă n-aş zice ultimul cuvânt.
Ce-am fost aici - cum pot să spun?
Poate o creangă ce s-apleacă la pământ,
Poate o piatră care se duce la fund.

Trista Veneție

Ce-mi mai amintesc din toată călătoria –
ziduri roşii şi schelete gotice
glicinele care înfloresc timid
la colţul caselor
zâmbetul unei fete
şi câinele blondului care lătra
la lume şi la mine
la ploaie şi la gondolă
gata să sară în canal.

Privighetoarea

Între cântecul tău de ieri
şi cel de azi
e toată viaţa mea
şi nu pot înţelege
cum de s-a întâmplat aşa
Cum se poate
ca ceea ce azi mi-ai cântat
să fie ecoul cel adevărat
a ceea ce ieri se petrecea
de ieri până azi
abia am clipit
din palme doar am bătut
şi-am suspinat
mi se pare că trilul acela
continuă
dar totul s-a terminat
totul s-a terminat
privighetoarea mea.

KAROL WOJTYŁA
(1920–2005)

Nu mă-nspăimânt...

Iubirea totul mi-a explicat,
Iubirea totul mi-a dezlegat –
de-aceea Iubirea o preamăresc,
oriunde pot s-o găsesc.
Sunt o câmpie deschisă brăzdată de-un
pârâu liniştit,
făr-de talaz care se zbate
pe-al curcubeului arc,
sunt un val potolit ce luminează
până-n adânc
prin frunze neargintate lumini respirând.
Eu – frunză,
în liniştea aceasta ascuns
în pace lăsată de vânt,
de-acum – de zilele ce trec nu mă-nspăimânt,
când ştiu că toate se duc.

Speranța nu se naște din frică

Taina lăsaţi-i prin mine să treacă
trupul muncindu-l ne învaţă
cum slăbiciunea să fie înfrântă
aşa cum heraldul căderea o anunţă
sau cântatul cocoşilor cel de pe urmă –
taina lăsaţi-o prin mine să treacă
sufletul muncindu-l ne învaţă
ca din trup frica să fie scoasă
să nu ne mai înspăimântăm niciodată
că teama ar mai putea să existe
fapta să rămână faptă
omul să nu se înece în ispite
căci speranţa nu se naşte din frică.

Triptic roman

(*fragmente*)

1. Uimire

Sacadată, zariştea pădurii scoboară
în cadenţa torenţilor din munţi –
ritmul acela pe Tine te întruchipează.
Primordial Cuvânt.
Ce stranie-i tăcerea Ta
în tot ceea ce de jur-împrejur ne-ncojoară
în lumea creată...
şi care precum zariştea pădurii scoboară
din pantă în pantă...
şi valul totul pe el poartă
trecând prin cascadă
pe şuvoiul argintiu –
ce cade sacadat
de propria-i forţă purtat...
– purtat în ce loc?
Torentule, ce-mi ai a spune?
În ce loc te vei întâlni cu mine?
Ca şi tine... simt şi eu că mă tot duc –
Oare la fel ca tine?
(Îngăduie-mi să mă opresc aici –
îngăduie-mi să mă opresc în prag,
iată una din cele mai simple minuni.)
Torentul nu se miră că se lasă în vale
că pădurile i se dau la o parte din cale
– doar omul se minunează!

2. Izvorul

Zariştea pădurii scoboară
în ritmul torenţilor din munţi...
De vrei să dai de izvor,
Pe creastă trebuie să te urci, împotriva curentului.
Să te caţări, să cauţi, să nu cedezi,
ştii că izvorul trebuie să fie pe undeva –
Unde eşti, izvorule?... Unde eşti, izvorule?!
Linişte...

TADEUSZ RÓŻEWICZ
(1921–2014)

Daţi-ne pace!

Uitaţi de noi
de generaţia noastră
trăiţi ca oamenii
uitaţi de noi
noi am invidiat
planetele şi pietrele
am invidiat câinii
aş vrea să fiu un şobolan
îi spuneam ei atunci
aş vrea să nu mai fiu
aş vrea să adorm
şi să mă trezesc după război
îmi spuneam cu ochii închişi
uitaţi de noi
nu întrebaţi de tinereţea noastră
daţi-ne pace!

Zidul

Şi-a întors faţa la perete
şi mă iubea totuşi
de ce mi-a întors spatele?
poţi părăsi lumea aceasta
în care tinerii poartă
cravate ţipătoare
dând numai din cap
Ea-i singură acum
în faţa zidului mort
şi-astfel va rămâne
va sta sub zidul
pietrificat
micuţă şi chircită
cu pumnii strânşi
iar picioarele
îmi sunt ca o stană de piatră
n-ajung să o răpesc de pe acest tărâm
ca s-o înalţ
mai uşor ca pe-un suspin.

Fruct mort

În taler sunt pere aurii
flori şi două fete tinere
Pe masă fotografia băiatului
bălai şi ţeapăn cu chip negru
Fetele au buze moi
fetele au ochii dulci
Sărmana mamă trece prin cameră
şi îndreaptă fotografia plângând
Se stinge pe masă soarele auriu
şi viaţa ei fruct mort.

Statui

Statuile noastre
au o dublă semnificaţie
şi forma unei gropi
monumentele noastre
au forma
lacrimii
statuile noastre
le-au clădit sobolii
sub pământ
statuile noastre
sunt ca fumul.

WISŁAWA SZYMBORSKA
(1923–2012) Premiul Nobel, 1996

Mică publicitate

CEL CARE CUNOAŞTE unde se află
compasiunea (imaginaţia inimii)
– să dea imediat de veste! să dea de veste!

Să cânte despre asta cât o putea
ca un nebun să danseze
distrându-se sub mesteacănul pipernicit
care-i pus întotdeauna pe plâns.
DAU LECŢII de tăcere
în toate limbile
folosind metoda privirii atente
pe cerul înstelat
în maxilarele mamuţilor
în săritura lăcustelor
în unghia sugarului
în planctoane
şi în fulgi de zăpadă.
REDAU viaţa amoroasă.
Atenţiune! Ocazie!
În iarba de anul trecut
în soare până la gât
staţi întinşi în bătaia vântului
(chiar şi diriguitorul de anul trecut
al părului vostru).
Ofertele se trimit la rubrica: vise.
CĂUTĂM o persoană
pentru a boci
la capul bătrânilor, care mor
în aziluri. Rugăm candidaţii
să se prezinte fără autobiografii
şi fără cereri scrise.
Hârtiile se vor rupe
fără a se elibera bonuri de înregistrare.
PENTRU PROMISIUNILE soţului meu,
care v-a păcălit cu toate culorile
de pe lumea asta, cu vorbăria lui,
cu cântece la fereastră, cu câine la uşă:
că nu veţi fi niciodată singuri
în întuneric şi în linişte şi fără frică
– nu pot să răspund.
Noaptea, văduva Zilei.

Îndrăgostiţii

E-atâta linişte, că auzim
melodia pe care ieri o cântam:
„Tu mergi pe deal, eu merg pe vale...”
O auzim şi cu nimic nu ne încălzim.
Zâmbetul nostru e masca tristeţii,
fără ca bunătatea să însemne renunţare.
Mai mult decât ar merita,
îi regretăm pe neîndrăgostiţi.
Ne tot mirăm unul de altul,
ce ne-ar mai putea atunci mira?
Nici curcubeul noaptea.
Nici fluturii pe zăpadă.
Şi când adormim,
în somn apare despărţirea.
Dar acesta-i un somn bun,
o, acesta-i un somn bun,
din care ne putem trezi!

Două maimuțe de Bruegel

Marele meu vis de la bacalaureat a fost aşa:
la geam stăteau două maimuţe legate în lanţ
afară cerul zbura
şi-n mare se scălda.
Examen la istoria omenirii:
Mă bâlbâi şi tremur.
O maimuţă, străpungându-mă cu privirea,
ironic ascultă,
a doua parcă moţăie –
şi când după întrebare se-aşterne tăcerea,
îmi suflă
Zăngănind încet lanţul.

Atlantida

Au existat sau n-au existat.
Pe insulă sau nu pe insulă.
Înghiţitu-i-a sau nu,
oceanul sau neoceanul?
Avea cine să iubească pe cineva?
Avea cine să lupte cu cineva?
S-a întâmplat totul sau nimic
acolo sau nu acolo.
Şapte oraşe s-au clădit.
Să fie adevărat?
Şi niciodată nu s-au năruit.
Unde sunt dovezile?
N-au descoperit praful de puşcă, nu.
Au descoperit praful de puşcă, da.
Probabili. Incerţi.
Neputând pe veci să rămână.
Nu din aer plămădiţi,
din foc, din apă, din ţărână.
În piatră necuprinşi
nici în picătura de ploaie.
Fără să poată serios
poza avertismentelor.
Meteoritul a căzut.
Acesta nu-i meteorit.
Vulcanul a erupt.
Acesta nu-i vulcan.
Cineva a strigat ceva.
Nimeni nimic.
Pe acest plus minus Atlantida.

*Despre Nicolae MAREŞ

S-a născut la 18 aprilie 1938, la Măgurele - Vălenii de Munte, judeţul Prahova. Studii de filosofie, filologie şi istoria artei la Universităţile din Bucureşti şi Varşovia. Titlul de doctor în ştiinţe umaniste i-a fost acordat de Institutul „George Călinescu” al Academiei Române. Doctor Honoris Causa al Universităţii „1 Decembrie” din Alba Iulia.

Cariera diplomatică a îmbrăţişat-o în 1966; a trecut, prin concurs, toate gradele diplomatice, de la ataşat la ministru plenipotenţiar. În anii 1990-1994 a fost director în Ministerul Afacerilor Externe; primul director al Bibliotecii Române de la Paris; primul şef al Misiunii diplomatice române de la Skopje (Macedonia), prim-colaborator al mai multor şefi de misiune la Varşovia, apreciat fiind încă din tinereţe drept „eminenţa cenuşie” a Ambasadei României, unde a funcţionat cca 20 de ani. În septembrie 1999, a ieşit la pensie, la cerere, prilej de a se consacra totalmente scrisului. **(Virgil DIACONU)**

Povești de pe tărâmul catalan

N-am fost niciodată prin locurile în jurul cărora se țes „poveștile de călătorie” ale **Doinei Cernica***, dar, publicându-le de-a lungul anilor în revista „Spații culturale”, am ajuns să le cunosc, emoțional și poetic, ca oricare alt cititor sedus de magia evaziunilor livrești în timp și spațiu, aproape la fel de bine ca povestitoarea/călătoarea. S-a întâmplat să fie așa pentru că scriitoarea suceveană nu se încadrează în tiparul după care pare croit turistul convențional; ea nu colecționează doar informații și suveniruri, ci transformă orice călătorie în aventură spirituală. Poate de aceea paginile care descriu parcurile, muzeele, reperele culturale din majoritatea țărilor europene emoționează, conving și hrănesc acea sete de cunoaștere care nu se limitează la suprafața comercială a lucrurilor, ci pătrunde în interiorul lor, în căutare de sens/ semnificație.

Cele câteva zile de excursie la Barcelona, consemnate în volumul „Hänsel și Gretel în Pădurea Luminoasă”, pornesc de la evocarea lui Cristofor Columb, dar nu în maniera didactică a manualelor de istorie/geografie ori a pliantelor publicitare; în paginile scrise de Doina Cernica, orice amănunt capătă lirism

și încărcătură culturală, de la porumbeii de pe terasa hotelului Cantón până la semnul heraldic al spiței Columb, „trei hulubi de argint sub cântarul dreptății, sprijiniți de deviza: *Fides, spes, caritas*”, de la culoarea cerului ori a mării, până la ferestruicile din columna înălțată în amintirea navigatorului, mai ales ultima, care „pare acoperită cu aripi de porumbel”. Informațiile de strictă specialitate sunt armonizate cu bagajul cultural uriaș al povestitoarei, cu amintirile și cu lecturile ei, realizându-se, astfel, un dialog al unor arii de cultură îndepărtate geografic, dar apropiate ca mentalitate științifică și artistică. F. Aderca, E. Lovinescu sau G. Călinescu, poate și romancierul Radu Tudoran devin punți de legătură între două universuri culturale datorită faptului că povestitoarea/ călătoarea Doina Cernica știe să se folosească de experiențele ei de lectură și de călătoriile anterioare pentru a înțelege și descrie lumea.

De la „monumentul cu măreția leilor îmblânzită de copii”, de la expozițiile Picasso ori cele mai accesibile, înșirate pe trotuare, „în lumina și respirația mării”, până la reperele din „spațiul fostei lumi pescărești a Barcelonei”, privirea se bucură de peisaje încântătoare, de largi deschideri, de momente de respiro, de amuzament, în vreme ce memoria afectivă stochează, asamblează și vivifică informații mai vechi și mai noi și, mai ales, ecourile pașilor pierduți prin lumea poveștilor; vizita la Acvariu și balenele îi permit autoarei evocări tulburătoare ale unor evadări în imaginarul propriei copilării, când era fascinată de Pinocchio, din basmul lui Collodi, ori de Nautilus, din „20.000 de leghe sub mări”, dar îi oferă și prilejul de a pomeni de oamenii „de acasă”, de savanții/ cercetătorii de talia academicianului Mihai Băcescu, oceanolog grație căruia Muzeul Apelor din Fălticeni poate rivaliza cu alte muzee de profil din lume.

Călătoria devine, ca în basme, una inițiatică, etapele ei ajutând și la formare, și la înălțare spirituală: formare pentru nepoți, căci Doina Cernica nu pleacă singură pe cale, la înălțare sufletească pentru sine, căci niciodată nu termini de învățat și de admirat rosturile și frumusețile lumii. Este remarcabil modul în care, vizitând, de exemplu, Pădurea luminoasă din Parcul Güell, călătoarea/ povestitoarea intră în universul pur al celor mici, amintindu-și de propriile spaime, dar și de fascinația produsă de „lectura înspăimântătorului basm al fraților Grimm”. Compozițiile pline de fantezie ale lui Gaudi se împacă bine, în „capitala poveștilor”, cu puterile magice ale personajelor fantastice: „Bucăți de ceramică, de sticlă sparte și reunite în amețitoare mozaicuri, pardosind făpturi și construcții, plăsmuind arbori și animale, *trencadis*, în catalană, este tehnica inventată și adusă la apogeu de Gaudi, semn distinctiv al creațiilor sale, minunat colorate, întotdeauna scânteietoare” (pag. 74).

Cartea Doinei Cernica poate fi considerată, deopotrivă, și jurnal, și memorii de călătorie, și demers artistic, fiindcă, prin stil și scriere, se confundă cu un roman de aventuri cu fir narativ, descrieri ample și locuri transformate în personaje, iar prin bogăția referințelor și a informațiilor din toate domeniile (știință, artă, arhitectură, istorie, geografie ș.a.) surclasează ghidurile consacrate. „Culoarea locală” nu este realizată prin aglomerare ternă de informații, nici prin căutarea anecdoticului, ci printr-o eleganță a documentării și a tehnicilor comparatiste care sugerează că nu avem de-a face cu unul dintre milioanele de turiști ai planetei, ci cu o scriitoare capabilă să șteargă granița dintre specii.

Valeria MANTA TĂICUȚU

*Doina Cernica, „Hänsel și Gretel în Pădurea Luminoasă”, Ed. Mușatinii, Suceava, 2020

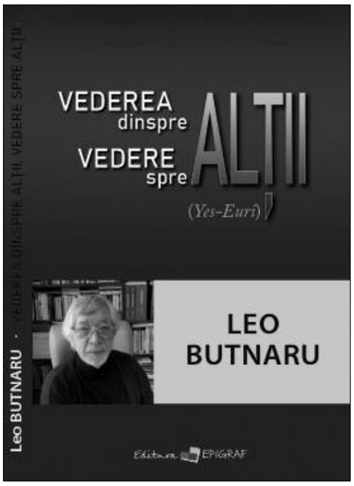
Vederi interconectate, reflecții conectate

Eseurile (*yes-euri*, în transcriere ludică) ale lui **Leo Butnaru** din *Vederea dinspre alții, vedere spre alții (Yes-euri)* (Editura Epigraf, Chișinău, 2020), structurate într-un diptic, prima parte conținând 25 de *vederi dinspre alții*, a doua, 19 *vederi spre alții*, pun în paradigmă literară relația de empatie cu literatura și relațiile complexe cu *celălalt*, relații în care se răsfrânge dragostea permanentă pentru literatură, simultan cu alte umori – admirative, de prețuire, pe de o parte, polemice, ironice, persiflante, pe de alta.

Iubind mult literatura care este *artă a cuvântului*, Leo Butnaru nu poate rămâne indiferent la felul în care cuvântul este reflectat în undele oglinzii artei fiecăruia, și acolo unde spiritul său critic identifică abaterile, improvizațiile grafomanului, veleitarului, verbul devine sulfurant, vituperant.

Nu există teme privilegiate când este vorba despre creație și creator. Eseurile din prima parte pot fi grupate

tematic în jurul unor probleme care-l preocupă din punctul de vedere al clarificării de sine, în complexa și complicata relație cu sine și cu ceilalți, cu literatura de bună calitate. Leo Butnaru este, structural, un poet, resorturile sale profunde îl situează într-o ecuație singulară cu lumea cuvântului, pe care-l face *viu*, integrându-l în țesătura gândurilor și sentimentelor sale.

Așadar, Leo Butnaru este poet, dar trebuie luat în seamă și ca eseist, întrucât eseurile, *yes-eurile*, beneficiază de aceeași dăruire reverberată în alte ecuații de sens, care dau expresie reflecțiilor asupra actului creator. El întoarce *ocheanul* când spre sine, când spre alții, când spre problemele literaturii, orientate spre relația dintre creator și creație, interesat și de sociologia literaturii, evidentă în interesul pentru relația creație-creator-receptor.

Privind lucrurile dinspre particular spre general, la nivelul întregului, cele aproximativ 50 de eseuri se restrâng în albia unui discurs eseistic individual, personalizat, cu etapele sale, cu valențe memorialistice și eseistico-critice, având un anume ceremonial al spunerii.

E, mai întâi, autoprezentarea, un fel de *captatio benevolentiae*, dacă ne imaginăm aceste *yes-euri* ca povestiri așezate într-o structură, ce grupează eseuri-povestiri despre el ilustrative pentru relația Leo Butnaru *par lui-même*: *Starea de debutant*, *Acum 50 de ani, poet român debutant în URSS*, *Săteanul de ieri scriind despre oraș*, *Ghinion și învățăminte*, *Șaptezecist, optzecist?*; Leo Butnaru despre alții, Leo Butnaru prin alții: *Dinspre alții spre mine*, *Liviu Damian: poetul dintr-o generație de prunci cărunți*, *Mărturisiri la rupere de vremi și cutremur de destine*, *Jurnalul lui Vasile Vasilache*, *Ere și epoci pe sponci*, *Mai că boemă la Chișinău*. Acestea sunt vederile admirative spre alții, despre prietenie, apreciere, sentimente care-i leagă pe cei care scriu, despre atmosfera literară în Chișinăul ante- și postdecembrist.

Vederile spre sine se evidențiază în eseurile care conțin dezvoltări ale propriei concepții literare în adevărate crezuri și mărturisiri în care privirea se împarte spre sine și spre literatură. Sunt mărturisirile de credință literară, reflectări ale eului creator în oglinda literaturii: *Odiseea ondulațiilor*, *Creația și politica sau scurtcircuitul de personalitate*, *Din vremuri în care se modifică paradigma*, *Să te pui sub semnul întrebării*, *În consubstanțialitate*, *Probabilitatea și poezia*, *„Metafora absolută”*, *Poezia ca dezvăț de mulțime*, *Note la ierarhie sau despre numărul 33*.

În tematica vederii spre alții, se relevă fațetele multiple ale personalității lui Leo Butnaru, ca om și scriitor. Ca om, prețuiește valorile prieteniei, și limbajul său devine cald, afectiv când evocă prietenii: Liviu Damian, Vasile Vasilache, când își exprimă admirația față de Nichita Stănescu, evocat în trei eseuri din partea a doua: *Osip Mandelștam în românește și umbra lui Nichita Stănescu la Voronej*, *Nichita Stănescu la Chișinău*, *Despre urmele bunicilor lui Nichita Stănescu*, față de P. Istrati (*P. Istrati, deschizător de drum în spațiul literar rus*), Filippo Tommaso Marinetti (*Marinetti și avangardismul rus*), Lev Tolstoi (*Lev Tolstoi în Moldova și Țara Românească. 1854*).

Și când scrie admirativ, și când scrie polemic, scriitura lui Leo Butnaru relevă spiritul critic – clar, tranșant, despărțind bine apele literaturii pentru a distinge valoarea de impostură, adevărul de neadevăr și mistificare. În *Junimea a fost... o gașcă?*, polemistul Leo Butnaru recurge la toate armele: ironie, maliție, persiflare, sarcasm, pentru a demonta cu argumente imbatabile mistificările și denaturările lui M.V. Ciobanu, pentru care *grup* și *gașcă* sunt sinonime valoric, iar,

în acest context, *Junimea* n-ar fi fost decât o gaşcă literară. Orice minimalizare a grupării junimiste este un atac la reperele fundamentale ale literaturii române care afectează construcţia în întregime. Maiorescian, Leo Butnaru aplică, în aceste cazuri, *sinteza generală în atac*, pentru a-i descuraja pe mistificatori, pe denigratori. Ar fi nevoie de o armată de Leo Butnari pentru a opri ofensiva împotriva valorilor culturii noastre...

Polemic este şi eseul *Cititorii mei/tăi/lui/noştri*, în care transpare interesul pentru receptarea operei, dinspre cititorul autentic, interesat de propria cultivare a spiritului şi de adevărul operei. Necititorul „beneficiază" de un portret ilar: „Se întâmplă ca vreun jurnalist să mă întrebe cine cred eu că ar fi cititorii mei... Dumnezeu ştie... Pot spune cu certitudine doar cine nu ar fi cititorii respectivi. Astfel, cum nu au citit poezie bieţii rufoşi-nevoiaşi de pe timpurile lui Baudelaire sau Eminescu, aşa nu citesc poezie nici *îm-blugi-aţii* rufoşi de bunăvoie şi «de lux» din zilele noastre. Cum nu au citit poezie tatuaţii abundent din triburile din junglă, aşa nu citesc poezie nici tatuaţii-milionari care joacă fotbal sau cei care chiulesc şi pilesc pe la terase, prin baruri. Cum nu citeau papuaşii care îşi puneau belciuge, inele în nări, la fel nu citesc poezie dudulile cu piercing-flecuşteţe în nas, pe limbă..."

În consubstanţialitate dă o idee despre luciditatea în analiză a lui Leo Butnaru. Din planul contemplaţiei generalizatoare: „Odată ce contemporaneitatea noastră acceptă confesiunea personală şi autoreferenţială nu în formule solemne, aproape ritualice, ci în unele uşor ironice, autoironice, să zic şi eu ceva despre propria mea poezie, pe care o consider una a consubstanţialităţii care, în diverse cazuri şi lucrări aparte, poate integra deopotrivă aspecte, elemente, mijloace, procedee, stiluri pe care le-au cunoscut mai multe direcţii lirice, metaforice, pe parcursul deceniilor, chiar secolelor, însă chiar de vorbesc aici de o durată temporală, nu aceasta mă interesează, ci constantele şi caracteristicile revelate ale poeticului propriu-zis dintotdeauna şi pentru totdeauna, şi nu numai pe durata imagismului sau a romantismului, simbolismului sau avangardismului. Indiferent de cuprinsurile acestor cadre periodizante, există poezia, bună sau nu prea. Sau – ne-poezia, precum o dovedesc, fără să vrea, mulţimi de autori care îţi adjectivează apartenenţa (nu identitatea! – pe aceasta nu o au) cu incertitudinile şi libertinajul până la dezmăţ ale postmodernismului", el coboară în particularitatea analizei aplicate operei, o adevărată autoscopie livrescă: „Astfel, spre exemplificare din propriile-mi cărţi, poemele din volumul *Sfinxul itinerant* au o atingere mai sesizabilă cu fenomenologia avangardismului, căreia îi este specifică estetica şi filosofia implicitului, parabolei, indirectitudinii. În anumite cazuri am încercat tentaţia, ispita cvasidicteului, când, pot spune, nu mi se revela (şi mi se propunea de... mine însumi!) o «producţie lingvistică spontană» (Marcel Raymond), ci un flux de elemente poetice care, cred, a priori, întreţineau oarecare iradieri mutuale între ele, ceea ce şi avea să le facă (foarte)-subiectiv-compatibile într-un poem sau altul", pentru a ajunge la o adevărată radiografie a eului/sinelui, aşa cum apare transfigurat în poezia *Sfinxul itinerant*. Poezia de aici e o reflectare dinspre intimitatea eului profund spre conştiinţă, „conştiinţa mea". Creatorul este, aşadar, consubstanţial operei, *eul biologic* şi *eul creator* sunt feţe ale aceleiaşi personalităţi.

Temele prezentului literar: ierarhiile din literatură, relaţia dintre individualitatea creatoare şi grup, ispita puterii şi relaţia dintre creator şi putere, văzută ca un „scurtcircuit de personalitate", generaţiile literare şi relaţia dintre generaţii, toate acestea îl preocupă pe Leo Butnaru şi asupra lor meditează. Integrându-se, biologic, în generaţia '70, Leo Butnaru notează că „noi, generaţia '70, am trăit în timpuri diferite", „am vieţuit chiar în epoci diferite": „Bineînţeles, la trecerea dintr-un timp în altul, dintr-o epocă în alta, se modifică şi ceea ce înţelesesem, ca ieri-alaltăieri, prin noţiunea de viitor, şi ceea ce credeam că s-ar putea întâmpla în el..." Un mod original de a vedea concret celebra teză a *negării negaţiei*: noul neagă ceea ce e vechi şi, la rândul lui, devine vechi.

În eseurile din partea a doua, Leo Butnaru face adevărate *exerciţii de admiraţie*, folosindu-se de instrumentele criticului şi istoricului literar, adept al ideii potrivit căreia critica nu este doar arta de a admira, ci *arta de a admira exigent*.

Undeva, Leo Butnaru face o precizare: „În literatură, limbajul, cuvintele nu interesează atât în ipostaza lor de *semnificare cognitivă*, cât în cea de *percepţie imaginativă*, virtuală, prin ceea ce Spraier numea «surori de imagini»". Ideea se aplică chiar literarităţii eseurilor lui Leo Butnaru, eseuri care răspund acestei duble intenţii – tranzitivă, *semnificare cognitivă*, şi reflexivă, *percepţie imaginativă*, întrucât informaţiile despre Lev Tolstoi sau Boris Pasternak, de exemplu, nu sunt indiferente, implicându-l, emotiv şi persuasiv, pe cititor, în adevărurile relevante pentru personalitatea scriitorilor.

Clarificările de istorie literară sunt extrem de interesante: referirile la bunicii slavi ai lui Nichita Stănescu (*Nichita Stănescu la Chişinău*), cu precizarea momentului de mulţumire adresată destinului care l-a făcut poet de limbă română; sau explicarea numelui *Jivago* din titlul romanului lui B. Pasternak: în limba rusă *jivago* este un adjectiv în genitiv însemnând „celui viu". Această etimologie apare într-o explicaţie a lui Pasternak însuşi: „«Eu repetam acest verset («Tu eşti Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu») şi, copil ce eram, puneam virgulă după cuvântul «Dumnezeu». Ca şi cum apărea un (alt) nume tainic al lui Hristos, «Jivago» («Celui viu»). Eu nu mă gândeam la Dumnezeu cel viu, ci la unul nou, al cărui nume, «Jivago», îmi era accesibil doar mie unuia. Viaţa întreagă mi-a trebuit pentru ca acea senzaţie a copilului să devină realitate – să-i pun acest nume personajului romanului meu. Iată istoria adevarată, «substratul» alegerii. În afară de asta, «Jivago» ar putea fi asemenea unor nume siberiene sonore şi expresive, cum ar fi Mertvago (Mortului), Veselago (Veselului). Aici, simbolul coincide cu realitatea, nu o încalcă, nu-i contravine»".

Vedere dinspre alţii, vedere spre alţii (Yes-euri) este o carte stimulantă, motivantă pentru cititorul dornic să ştie, să afle, interesantă prin tematică şi scriitură, o carte care satisface, deopotrivă, curiozitatea intelectuală şi plăcerea lecturii. A o parcurge prin lectură cognitiv-empatică înseamnă a-ţi oferi şansa de a intra în vibraţia autenticului şi a valorii adevărate.

Ana DOBRE

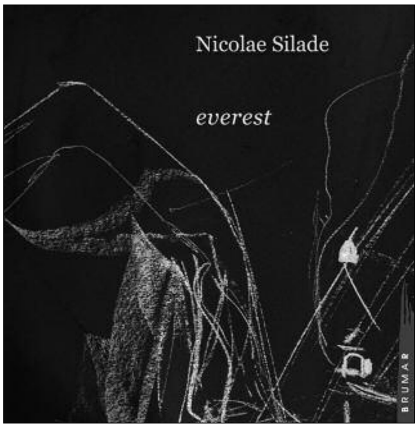
25 noiembrie 2020

Veacul de singurătate al iubirii

Vino tu cu suediile tale cu finlandele tale şi siberiile
în prezentul meu alb,
în mănăstirea mea de gheaţă în care mă rog. (N.S.)

Exceptând volumul de la debut de la Editura Litera (*Mergere înainte*, 1979: la debut toţi poeţii sunt filosofi!), Nicolae Silade poate fi considerat un poet al iubirii. Nu c-ar fi el mai frumos ca noi, dar se pare că de mic i-au plăcut „muzele”... Şi zicând cu tărie aceasta, mă sprijin pe cartea lui în două părţi, intitulată **iubirea nu bate la uşă**. Şi aşa şi este: ea vine întotdeauna, te ia prin surprindere, are neobrăzarea de a da buzna peste om (mai cu seamă când omul este şi poet). Voi începe prin a emite câteva păreri despre Nicu Silade-îndrăgostitul, spre a trece apoi la cărţi „mai serioase”, până la a ajunge pe „muntele” EVEREST

(cel mai recent volum de versuri, tipărit ca şi celelalte, la editura timişoreană Brumar).

Aşadar, avem de-a face – după propria caracterizare – cu un poet „în serviciul iubirii”: „eşti în servicul iubirii nicio absenţă nu poate fi motivată asta/ mi-a spus ea înainte să plece şi plecarea ei spori iubirea”. În acelaşi poem (**54**, din **iubirea... II**) poetul face constatarea aparent banală că „şi dragostea e supusă timpului” şi se cere trezită din adormire – sau amorţeală –, acţiune pentru care „e nevoie de ochi de răbdare de lacrimi...” Poetul este şi un virtuoz al sonetului, şi sunt sigur că multe femei (încă) suspină după poezia de tinereţe a lui N.S., înlocuită de „panseurile” sale lirice ulterioare. Toată cartea e compusă din poezie rimată/sonet pe partea stângă şi din poeme în vers alb pe cea dreaptă.

Dar iubirea, după ce a bătut la uşă (şi i s-a deschis... „iată eu stau la uşă şi bat”), devine invidioasă, geloasă, absolut restrictivă: lumea întreagă se miceşte/diminuează, reducându-se la ***el şi ea***. Toate celelalte – fiinţe sau lucruri – trec pe planul doi şi se estompează, iar „surâsul bucuria dragostea celuilalt devin hrana ta zilnică” (**56**). Desigur, ca orice poet liric care se respectă, N.S. invocă birtul şi băutura – ca Ion Mureşan în cartea sa *Alcool*: „Decât iubiri în van, mai bine-n birt/.../ Să dai mereu tristeţile pe spate” (XCIX). Deşi pare a se lăsa purtat de val, poetul se sustrage acestui lumesc carnaval: „Dar har de ai, nu-l risipi în bar...!”

Dacă ar fi să mă-ntrebe cineva care aspect îl prefer din poezia *siladescă* din acea perioadă, aş opta fără discuţie pentru sonet, gen în care poetul a realizat performanţe notabile printre cei care încă îl mai cultivă în zilele noastre. Iată o mostră: „Când voi pleca în noaptea necuprinsă/ Unind în mine cele patru zări/ Îţi voi lăsa, în flacără nestinsă,/ Iubirea, să răspundă la-ntrebări” (CII). Iată şi un sonet care sună, oareşicum, ca eminescianul *De ce nu-mi vii?*: „De ce te vreau când nu mă vrei, când altul/ Fără să vrea primeşte ce-i oferi?/ De ce coboară în abis înaltul?/ De ce e mâinele mereu în ieri?/.../ De ce e gândul meu împărătesc/ Când slugile din gândul tău mă fură?/.../ De ce nu vrei măcar să mă împaci/ Cu gândul meu, cu mine. De ce taci?” (CXXXI).

Dar poezia de dragoste a autorului se îmbină/se împleteşte adesea cu cea religioasă; avem parte aşadar de o <u>iubire dublă</u>: „sufletul meu ţi se-nchină e lumina divină ce vine înainte de crăciun/ ... e o sumă/ de păcate iertate ***o albire de suflet e cerul deschis*** (s.n.) din care coboară/ unul câte unul îngerii mei păzitori ca fulgii în ochii miraţi ai copiilor// iarna e împărăţia ta şi sala de aşteptare a mântuirii mele... / celor ce credem în iubirea ta în noua ta venire...” (131). „Degeaba însă vin cu tot alaiul/ De sentimente reîmprospătate/ Tu izgoneşti din mine raiul/ Şi-mi laşi doar veacul de singurătate...” (CLVI).

Escaladând Everestul... O fereastră spre Dumnezeu

Ultimul - cel mai recent! - volum de versuri al lugojeanului Nicolae Silade este intitulat, cum spuneam (cu deplină îndrăzneală urcă poetul muntele!), **everest**. Cartea a apărut la binecunoscuta editură Brumar din Timişoara în anul pandemiei, 2020; MMXX, cum obişnuiesc ei să noteze

anii. De aproape 150 de pagini - şi împărţită în două cicluri -, ea cuprinde cele mai noi poeme scrise şi publicate de autor în presa literară. Un volum nou de versuri e (pentru puţinii care ştiu să-l aprecieze) o mană cerească, fereastră spre cer: „şi pe când săpa o fereastră în munte [probabil o fereastră spre/ dumnezeu] doi vânători îl împuşcară. din greşeală spune legenda...” (Am citat din partea a III-a a poemului *chilia sfântului ioan de la prislop*, care începe aşa: „se pare că a fost spus totul despre tot. dar nimeni nu a spus totul despre/ tot cum voi spune eu”. Astfel, poetul îşi „arogă” dreptul unui nou început în poezie; a reinventa lumea aşa cum numai el poate sau ştie).

Avem de-a face cu un poem teist în care se înregistrează comunicarea om-Dumnezeu: „când dumnezeu m-a întrebat cine eşti tu? cine vrei să fii? n-am ştiut/ să-i răspund... / lumina care luminează în lume şi întunericul n-a biruit-o...” Fără a fi vorba de-o poezie manifest religioasă, ideea de Dumnezeu este prezentă, implicit sau explicit, în mai toate poemele volumului: „cât de uman e dumnezeu când ne vorbeşte de iubire. şi cât de divin e/ omul când iubeşte” (*chilia sfântului ioan de la prislop* – II); „...şi s-a/ retras. în sine însuşi s-a retras. acolo unde nu e loc de-ntors. nici timp/ de amăgire. e mai degrabă o suire în fiinţa lumii. în dumnezeire”. Avem în faţă o poezie în care aluziile şi citatele biblice (ex.: Ioan 3:16) se împletesc: „şi n-am putut să nu mă întreb ce a simţit/ dumnezeu când// şi-a simţit fiul răstignit...” (**o zi ca oricare alta pe pământ/ dar cu totul altfel în ceruri**).

De bună seamă, ca toţi poeţii, şi Nicu Silade simte nevoia irepresibilă a definiţiilor poetice. Una din cele mai sonore din volum este „cercul e pauza de respiraţie a spiralei”, întâlnită în poema **(non)sensul giratoriu**. Dedicat unei intersecţii clujene, vizavi de hotelul unde au fost cazaţi poeţii la o întâlnire literară, acest poem prezintă o viziune autohtonă a universului: „un sens giratoriu care adună cele şapte străzi ale clujului care adună/ tot clujul toată românia lumea pământeană & subpământeană/ şi le învârte le învârte le învârte până când/ încep să urce toate în spirală spre cer...” Câteva poeme sunt dedicate cartierului muncitoresc unde locuieşte poetul, arealul său pământesc: **cartier, bătrânul de la blocul 5, fratele lui george**.

Un poem impresionant este cel dedicat mamei **elisabeta**: „pe mama o cheamă elisabeta nu e regina angliei dar e mai frumoasă/ decât ea şi mai bună şi mai regină...”; „dar mama e altfel decât surorile ei îmi cere mereu integrame şi pixuri... mă sună mereu şi-mi citeşte din/ biblie şi *are o oră a ei pe care o ţine ascunsă* (s.n.)”; „mama dacă o întrebi cum am venit pe lume îţi va vorbi despre dragoste/ îţi va spune că a fost un miracol cu trei săptămâni înainte de naşterea domnului...” O mostră care dovedeşte că iubirea de mamă n-are pereche în lume, se înscrie în seria ***agapao/agape*** (iubirea pură, dezinteresată cu care numai Dumnezeu poate iubi), depăşind toate celelalte iubiri pământeşti.

Dar poate că era necesar să încep demersul meu exegetic cu un poem integral citabil, scurt, dar cu valoarea unei profesiuni de credinţă, ilustrând aşadar crezul poetic al autorului: „Mi-am trimis cuvintele la mare depărtare în spaţiu şi timp/ le-am binecuvântat şi le-am zis:/creşteţi înmulţiţi-vă şi umpleţi pământul/ luaţi chipul meu numele meu/ şi suflare din suflarea mea/ [...] mi-am trimis cuvintele la mare depărtare în spaţiu şi timp/ creşteţi înmulţiţi-vă şi umpleţi pământul le-am zis” (**cuvintele**). Un poem antologic.

Un imn adresat iernii ca anotimp imperial este cel intitulat **zăpezile de la stâna de vale,** poem dedicat iernilor româneşti din Coşbuc şi Alecsandri: „să stai la geam şi să priveşti cum ninge.../ ce mare nea. ce înălţime. ce linişte. ce împăcare...”; „şi iarna încă nu-i/ un anotimp. e un regat. e o ţară...” (versuri care nouă ne-au amintit de cartea lui Gabriel Gafiţa – *Iarna e o altă ţară*). Putem spune, de altfel, că iernii îi este dedicată o întreagă secţiune (transversală) a cărţii. Iată încă un poem, inspirat botezat **printre troiene şi troieni**: „... şi maşinile care abia se mai văd printre troiene şi troieni aş vrea să număr fulgii toţi dar încă nu m-am născut nu...” Poetul îşi imaginează prima iarnă din „viaţă”: viaţa intrauterină, cu câtva timp înainte de data naşterii care, la orice poet, este una fastă, norocoasă, cu adevărat frumoasă: „ninge tare ninge continuu ninge frumos dar încă nu m-am născut...”

Dar, de la naşterea fizică, poetul trece la naşterea din nou, întru înţelepciune duhovnicească: „... un dangăt de clopot cheamă la liturghie... să treci dintr-un paradis în altul asta e naşterea naşterea din nou când troienit de înţelepciune (s.n.) te întrebi ce e viaţa...” Iar când poetul declară „e bine înăuntru”, nu-ţi dai seama la ce *înăuntru* se referă: spaţiul de confort al căminului conjugal, sau pur şi simplu la protecţia caldă a lichidului amniotic în care fătul se lăfăie ca un celest scafandru, belfer înotător... Dar ciclul anotimpurilor se continuă în ultima secţiune a cărţii, intitulată **un anotimp în paradis** (*primăvara românească, vara carpatină, toamna principatelor*). Un anotimp poetic celebrează şi poemul în şapte părţi, splendid intitulat **şapte zile medievale**: „... pe alei ne întâmpină palmieri/ care-adună în ei mulţimi de tăceri. unde sunt cei de ieri? cetatea e vie de/ acum înainte doar prin ei. şi doar prin cuvinte”.

Deşi uneori pare puţin discursiv, poetul ştie să ascundă în text, ca pe o bombă, surpriza lirică - adeseori monotonia naşte poezia. Aparent, ai de-a face cu o incontinenţă verbală, dar când te aştepţi mai puţin apare revelaţia: „... după un pahar de răchie şi un recital de fabule/ cum apăsa cadenţat pe câte-o morală nepieritoare/ cu aerul că schimbă lumea această lume mereu în schimbare/ în care vii hotărât să rămâi/ dar eşti totdeauna pe picior de plecare” (**ghilgameş**). E drept, nu întotdeauna finalurile sunt la fel de pregnante ca acesta, dar şi aşa merită să te transformi într-un culegător de *perle*, pe urmele poetului: „de ce-aş da valea cernei pe o plimare în bronx, cheile nerei pe un sejur în manhattan/ zgârie-norii mei sunt aceşti munţi minunaţi munţii carpaţi... care iar se arată ca un miracol pe/ everestul meu interior” (**everest VI**).

R.V. GIORGIONI

Un gen dificil – literatura pentru copii

Istoria literară a consemnat de-a lungul vremii faptul că teatrul a fost genul cu cele mai puţine susţineri literare. Dar când el se adresează copiilor, sarcina autorului devine şi mai grea. Textele sapienţiale, cu morală explicită, trebuie să aibă miez narativ, personaje bine conturate, o intrigă puternică şi un deznodământ dacă nu cu „happy end”, cel puţin senin - şi spun asta pentru că Ion Creangă a scris capodopera *Capra cu trei iezi,* care a intrat repede în genul dramatic, fără să forţeze nota: lupul mănâncă iezii, iar răzbunarea mamei ţine loc de final fericit.

Astfel, genul reprezentaţiei scenice rămâne, textual, cel mai dificil de elaborat şi, în general, cel mai puţin reprezentativ pentru creaţia ficţională într-o anumită epocă estetică. Să adăugăm că teatrul pentru copii, diferit de marea artă dramatică, propune o serie de forme şi modalităţi specifice, de la piesele cu copii actori la teatrul de marionete.

D-na **Victoria Furcoiu*** şi-a desăvârşit arta narativă într-o serie de cărţi dedicate copiilor şi intitulate generic *Scrieri pentru copii, de la bunica*, ciclu ajuns la cea de-a 16-a carte. Este un proiect ambiţios în literatura dedicată celor mici, susţinută incidental de scriitorii importanţi alături de autori exclusiv specializaţi în descrierea universului infantil. Autoarea se adaptează nivelului de înţelegere al vârstelor fragede, urmăreşte discret un mesaj educativ şi susţine interesul pentru lectură într-o epocă în care cititul pierde din atractivitate în faţa artelor vizuale.

Autoarea a debutat în forţă, în 2016, cu patru cicluri dedicate copiilor - *Ghicitori pentru copii, Poveşti nemuritoare în versuri, Poveşti din curtea bunicilor, Sfaturi educative, deprinderi sănătoase şi bune maniere pentru copii* – care s-au bucurat de succes, ajungând şi la ediţia a doua, şi chiar a treia, toate la Editura Arco iris. În 2017 scrie *Învăţăminte pentru suflet* (poezii religioase), căreia îi urmează *Învăţăm să măsurăm timpul, Fabule, Să ocrotim planeta, Vulpea furăcioasă*. Între 2017 - 2018, în aceeaşi colecţie apar: *Învăţăm să măsurăm timpul* (ediţia a doua), *Fabule, Să ocrotim planeta, Vulpea furăcioasă* şi se reeditează *Alfabetul vesel, Învăţăminte pentru suflet*. În 2019 apar *Povestiri hazlii, Păţaniile motanului Musli, Capra cu trei iezi supravieţuitori, Teatru pentru copii.*

Cartea de faţă cuprinde texte de la trei la treisprezece pagini şi prezintă povestirile dramatizate şi în versuri *Câinele mofturos, Vulpea păcălită de urs, Pisoiul şi şoricelul, Câinele şi pisica, Vulpea furăcioasă şi Capra cu trei iezi supravieţuitori.* Dialogurile sunt fireşti, personajele animaliere vorbesc cu oamenii şi ca oamenii şi sunt prezentate în tipologii reprezentative cu rezoluţie morală. În ultimul text, replică la celebra povestire a lui Creangă, iezii, care vor răzbunare, sunt contrariaţi de hotărârea caprei înţelepte: *- Iedul mijlociu: Noi am fi vrut şi-o răzbunare, s-o simtă lupul pe spinare!/ Măcar un pic să-i pârlim coada, să ţină minte cum stă treaba! - Capra (oftează): Eei, drăgălaşii mei copii! Oricine ar putea găsi metode de a pedepsi,/ tot fapte rele arzătoare,/ crezând c-or fi mulţumitoare!/ Oare când vrei să te răzbuni,/ poţi face semenii mai buni?/ Atunci când nu l-am pedepsit, şi-n casa noastră l-am primit,/ i-am arătat că suntem buni/ şi uite, s-au întâmplat minuni!/ Atât de mult cât s-a schimbat,/ ştiţi voi cât o fi regretat,/ şi cât de rău şi-acum îi pare/ de relele fapte-ale sale?/ Asta-i pedeapsa cea mai mare!* Este evidentă intenţia autoarei de a elabora un text „politically correct”, care să-i înveţe pe copii să nu fie răzbunători, dar personal cred că acest aspect întunecă oarecum calităţile literare ale povestirii. În plus, ea se depărtează foarte mult de viaţa reală în numele căreia Capra îşi învaţă iezii să facă fapte bune: lupul este carnivor şi deci nu e „rău”, sau e un rău necesar, iar Răul e o categorie morală pereche cu Binele şi nu poate fi exclus din lume.

Schiţa *Câinele mofturos* configurează o parabolă cu morală explicită, din care „oricine ar putea să-nveţe/ că pentru cei mofturoşi, există mere pădureţe!”. Mai mult, textul propune şi un fel de intrigă socială, caracteristică pentru o epocă revolută. *Vulpea păcălită de urs* continuă celebra poveste a lui Ion Creangă, îi răstoarnă semnificaţia şi o amplifică, incluzând şi alte personaje: bursucul Burse, zâna şi povestitorul, dar din alt registru narativ, diferit de cel al autorului „Amintirilor din copilărie”. Protagoniştii ipostaziază caractere umane, acţionează şi conversează cu mult firesc, iar faptul că ursul devine purtătorul vicleniei vulpeşti ne face să exclamăm: Fie şi-un lup mâncat de-o oaie!

D-na Furcoiu a primit recunoaşteri ale muncii sale sub formă de diplome şi premii, atât în ţară, cât şi în străinătate: nouă diplome între 2017-2020; Menţiunea I la Campionatul european de poezie „Zbor spre desfrunzite stele” (2020) şi Premiul II la Olimpiada mondială de poezie 2020, secţiunea Teatru, ceea ce atestă intensa preocupare şi participare la viaţa literară românească. Teatrul său pentru copii vine să completeze un gen cam rarefiat, dar indispensabil educaţiei tinerei generaţii, care poate învăţa nu numai lecţia morală a fiecărei schiţe, dar şi modul de a se exprima, atât de necesar calităţii de Om.

* **Victoria Furcoiu**, *Scrieri pentru copii, de la bunica / Teatru pentru copii*, Editura Arco iris, Braşov

Aureliu GOCI

Supliment îngrijit de Virgil DIACONU

ARTE POETICE

■ Nr. 83
■ Ianuarie 2021
Cafeneaua literară

LUIS ALONSO SCHÖKEL
MANUAL DE POETICĂ EBRAICĂ

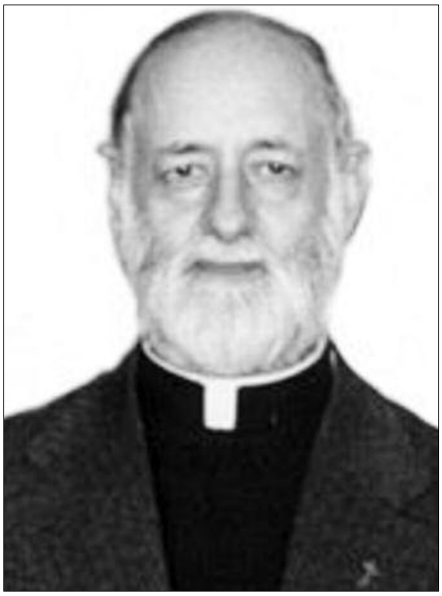
(Urmare din numărul trecut)

Capitolul III

Sunetele

Popoarele care și-au păstrat bunul obicei de a recita poezia cu voce tare și-au păstrat și sensibilitatea de a asculta și aprecia calitatea fonică sau sonoră a limbajului poetic. Unele literaturi sau școli și-au format un mare rafinament datorită tradiției artistice îndelungate (de exemplu, velșii, galii din Irlanda, Scoția) sau datorită unei atenții deosebite pentru emoții (simbolism) și acordă o mare importanță calităților sonore ale unui poem. Poezia biblică prezintă ambele calități: fie scrisă, fie nu, fusese destinată pentru recitare orală, în public; ea s-a dezvoltat într-o tradiție de buni meșteșugari și mari poeți. Cititul în gând este o evoluție atât de târzie; în limba ebraică, „a citi" se spune **qara**, ceea ce înseamnă de obicei „a striga, a țipa". Este de remarcat că evreii și astăzi numesc Sfânta Scriptură **miqra** - „a citi cu voce tare". Cine e obișnuit să asculte poezie recitată poate să-și citească singur, în gând, mai târziu, și să audă în imaginația sa efectele sunetelor (ca un dirijor care aude o partitură când o citește). Totuși, cercetătorii Vechiului Testament au în general obiceiul de a „vedea" textul biblic fără să-l asculte. Aceasta înseamnă că au o abordare foarte subiectivă și că nu se adaptează la obiectul lor de studiu. Este nevoie de o nouă educație și instruire, la care această lucrare speră să contribuie cu ceva.

O limbă își dezvoltă tehnicile fonice ale stilului cu rezerva limitată a fonemelor sale: prin combinare, prin distribuție și în legătură cu sensul lor. Aceasta poate scoate în evidență anumite caracteristici speciale ale fonemelor. Resursele principale sunt aliterația, asonanța, rima, secvențele și sunetul dominant (*Leitklang*). Utilizările acestora pot fi primare - onomatopeea, metafora sonoră, paronomaza, eufonia -, sau ele pot fi subordonate altor efecte, precum ritmul, antiteza, satira etc. Este clar că evreii au acordat o mai mare atenție consoanelor decât vocalelor pentru aceste tehnici și efecte sonore.

I. Repetarea sunetului

Să încep cu expresia binară sau perechea verbală **šâmîr wâšâyt** (Isaia 5:6), care înseamnă „spini și mărăcini". Acest tip de asociere este comun tuturor limbilor: „shilly-shally" (a ezita), „fiddle-faddle" (a tăia frunză la câini), „hugger-mugger" (a umbla cu șahăr-mahăr) sunt exemple din limba engleză. Aceasta constă pur și simplu din repetarea surprinzătoare a anumitor elemente sonore. O experiență este exprimată în două părți pentru a produce intensitate și o sferă mai largă; cele două părți sunt asociate prin asemănarea sunetelor. Această tehnică este similară cu dublarea/repetarea din verbe, așa cum se găsește în anumite limbi: **polel, pilpel** în ebraică, perfectul limbii eline și rămășițele sale în latină: **dedit, stetit.** Această formă simplă de dublare a sunetului se poate aplica și cu alte tehnici, ca merismus (diferite elemente reprezintă o serie completă), expresia polarizată (extremele reprezintă întregul) sau orice fel de hendiadă. Repetiția fonică asociază două elemente fără a

distruge dualitatea: **tôhû bôhû** = „haos fără formă”, **šçm š$^{ei-}$ar** = „nume și urmași”, **nîn neked** = „urmași și posteritate”, **regel ro’š** = „picior și cap”, cf. B. Hartmann – *Die nominalen Aufreihungen im Alten Testament* (Zürich, 1953).

Limbajul poetic stilizează tehnica prin utilizarea sa în grupuri alăturate sau paralele. Odată ce s-a stabilit perechea verbală, ea poate fi dezvoltată sau extinsă la expresii paralele întregi, într-un sistem întreg de sunete corespondente.

De obicei, poetul evită corespondența perfectă, rezervând-o pentru cazuri alese cu mare grijă, de exemplu antiteza:

kâ’et hâri sôn hçcal … w^{e}hâ’aharôn hikbîd…

„Înainte el s-a umilit… apoi s-a înălțat” (Isaia 8:23).

mahs^{e}bot saddîqîm mispât
tahbulot r^{e}sâ’îm mirmâ

„Năzuința celor drepți țintește la dreptate;
sârguința celor ticăloși la înșelăciune” (Proverbe 12:5 – traducere Gala Galaction).

Al doilea exemplu este un proverb rafinat, dar care nu este reușit din cauza excesului de simetrie.

O altă frază proverbială unește cele două verbe prin sunetul: **ru^{a}h yizrâ’û w^{e}sûpâtâ yiqsôrû**: „Cine seamănă vânt culege furtună” (Osea 8; 7).

Cazul unei perechi verbale alăturate, în care elementele au forme diferite, esta mai puțin evident. Când repetarea sunetului se datorează morfemelor conjugării, genului sau numărului, efectul sonor este de slabă calitate, ceva ca rimele șchioape; ele apar din articulația logică a limbii și adesea sunt inevitabile. Dar când cele două elemente care produc un sunet asemănător nu sunt omogene din punct de vedere gramatical, efectul este izbitor: **hôy gôy** = „Vai de poporul!” (Isaia 1:4), **úân^{c}â napsî** = „sufletul meu urăște” (Isaia 1:14). În exemplul următor se află patru perechi legate între ele:

Šuddad **’âb^{e}lâ’adamâ**
Úâdeh
Ŝuddad
Dâgân **hôbîš tîrôš**

„Câmpul a rămas pustiu, țarina este jalnică
pentru că holdele de grâu sunt pustii, mustul a secat”
(Ioil 1:10 – traducere Gala Galaction)

Aliterația a trei cuvinte subliniază ritmul triplu accentuat în Deuteronom 26:5 (așa-numitul „Crez”): **„arammî obed sbî** = „tatăl meu a fost un aramean rătăcitor”. Mai ingenioasă este mișcarea dublă și triplă din Isaia 7:4:

hissamer w^{e}hasqet ’al-tîra’ ul^{e}bab^{e} ka ’al-averak
miss^{e}nâ zanbot ha’udîm ha’assenîm ha’elleh

„Ia aminte, fii tihnit: nu te înfricoșa și inima ta să nu-și piardă cumpătul
din pricina acestor doi tăciuni care fumegă” (Traducere Gala Galaction).

Mai puțin surprinzătoare și mai rafinată este tehnica de creare a unui întreg poem cu cuvinte asemănătoare fonic. Un exemplu extraordinar este Psalmul 76, care vorbește despre Dumnezeu ca despre:

noda’ **na’or …’addîr**
nora’
cunoscut strălucitor maiestuos de temut.
mora’ **nora’**
teribil de temut

Sunetul poate să confere o calitate solemnă unei antiteze, ca în celebrul caz din Isaia 5:7.

way^{e}qaw l^{e}mispat w^{e}hinneh mispah
lis^{e}daqa w^{e}hinneh s^{e}aqa

„Nădăjduit-a să-i rodească dreptate… dar iată-l plin de sânge… dar iată înfruntarea dreptății” (Traducere Gala Galaction).

II. Formele

Pentru început, o notă despre terminologie. Termenul „aliterație” este uneori folosit generic, aplicat la orice asemănare de sunet. Trebuie să fim atenți să distingem termenii în funcție de poziția fonemului respectiv.

Aliterația este repetarea unui sunet consonantic la începutul unui cuvânt (cuvintele despre care spunem că încep cu o vocală încep de fapt cu o rostire fonică ce este identică pentru orice vocală; acest lucru este evident în poezia germană veche și în imitațiile sale romantice).

Rima este repetarea unui sunet la sfârșitul unui cuvânt, emistih sau vers.

Chiasmul este inversarea parțială a sunetelor.

Asonanța este asemănarea de sunete vocalice și este specifică poeziei spaniole.

Sunetul dominant este repetarea unui sunet în orice poziție. Nu trebuie neapărat ca aceeași consoană să se repete: trebuie să aparțină pur și simplu aceluiași grup. Astfel, următoarele consoane sunt strâns legate: b/m, k/q/g, t/d, ’/g, s/s/s/z, p/b, d/z, l/r.

Să luăm câteva exemple:

Aliterația. Când diferite cuvinte încep cu un alef (sunetul care precede o vocală inițială), aceasta poate accentua ritmul frazei, ba chiar poate părea o bâlbâială:

’ulam ’ănî’ edros ’el-el
w^{e}el-elohîm ’asîm dibratî

„Eu unul caut pe Cel Atotputernic
și lui Dumnezeu îi pun înainte pricina mea” (Iov 5:8).

În acest text, opt din nouă cuvinte încep cu un alef.

Următorul text este ceva mai puțin excesiv, cu șapte cuvinte din nouă:

’ulam ’anî ’el-sadday ’adabber
w^{e}hoke^{a}h ’el-el ’ehpas

„Însă eu vreau să stau de vorbă cu Cel Atotputernic. Să mă răfuiesc cu Dumnezeu este dorința mea” (Iov 13:3). (Traducere Gala Galaction)

Psalmul 46:10 **q^{e}seh… qeset… qisses** = „sfârșit… arc… rupe”

Psalmul 19:6 **yose’… yasîs** = „apare… bucurându-se”

Psalmul 4:3 **kabod… k^{e}limma** = „onoare… dezonoare”

Rima. Rimele slabe sunt formate din morfeme, dar există și rime bogate, deși acestea sunt foarte rare în limba ebraică.

Psalmul 46: **masbît… hanît** = „distruge… suliță”; aceste cuvinte apar la începutul unui vers și la sfârșitul unui emistih.

Isaia 13:12: **oqîr… opîr** = „Voi face ca oamenii să fie mai rari decât aurul cel mai scump (mai căutați decât aurul din Ofir)”. Aceasta este o rimă consonantică.

Psalmul 8:3: **yon^{e}qîm… mitnaqqem** = „Din gura copiilor și a pruncilor ce sug întemeiat-ai laudă, în pofida potrivnicilor tăi, ca să potolești pe vrăjmaș” (Traducere Gala Galaction).

Proverbe 17:11 este un exemplu foarte ingenios: **’ak-m^{e}rî… ’akzarî** = „rebel… crud”.

În poezia ebraică, rimele sărace produc un efect atunci când se cumulează. O serie care se termină în vocala î, sufix al persoanei I, este atât patetică, cât și dramatică în Iov 10:16-17.

Ieremia 9:16 combină ostentativ finalul pluralului feminin **-na** cu cel al pluralului persoanei I **-nu** și, între ele, adaugă substantivul care rimează, **qîna**, creând astfel o rimă bogată produsă de lexem. În câteva versete se aude ecoul următoarelor sunete:

hitbon^{e}
t^{e}bo'ena tabo'na t^{e}mahernâ
nu
gândiți-vă faceți-i să vină să vină să se grăbească
să-i faceți să vină

tissenâ -alenu teradna 'enenu 'appapen
u
ochii noștri să se ridice pentru noi să se oprească pleoapele noastre

suddadnu bosnu 'azabnu misk^{e} noten s^{e}man
u a
suntem ruinați suntem rușinați locuințele noastre am plecat aud

lammed qîna hallonenu 'arm^{e}noten
na u
să învețe plângere ferestrele noastre palatele noastre

Alt exemplu din Ieremia folosește din abundență sufixele de persoana I:

'azabtî'et-betî natastî ' et-nahalatî
natattî ' et-y^{e}dîdut napsî…
„Părăsit-am casa mea, am lăsat moștenirea mea;
și pe iubitul sufletului meu
l-am lăsat să cadă în mâna vrăjmașului (Traducere Gala Galaction) (Ieremia 12:7)

Șase cuvinte din șapte se termină cu acest sufix. Comparați următoarele texte:

'anî notartî nabî' la Yhwh 1^{e} baddî
„Eu singur am rămas profet al Domnului" (I Regi 18:22)

'al'. tîr^{e}î adamâ gîlî us^{e}mahî
kî-higdîl Yhwh la'asot
„Nu te teme, tu, țară, bucură-te și te veselește,
căci Domnul s-a preamărit în faptele sale" (Ioil 2:21) (Traducere Gala Galaction)

Chiasmul sunetului. Acesta nu este prea frecvent. În Isaia 40:4 el exprimă frumos schimbarea situației:

w^{e}hayâ he'aqob
'qb myswr
l^{e}mîsor
w^{e}har^{e}kasîm
rksym bq'
l^{e}biq'â
„…tot muntele și dealul să se netezească
și toate povârnișurile să ajungă cale netedă
și toate crestele stâncoase vale adâncă" (Traducere Gala Galaction)

Și Isaia 61:3 merită amintit:
p^{e}er tahat 'eper
„Cununi în loc de cenușă"

Asonanța, repetarea vocalelor se produce de obicei prin inflexiunea substantivelor și a verbelor, precum și printr-un fel de formare a substantivelor. Poate fi mai surprinzătoare prin acumulare:

qarob yom-yhwh haggadol
qarob umaher m^{e}'od
„Ziua cea mare a Domnului e aproape,
aproape și se grăbește foarte" (Zeph. 1:14)

Iată o selecție de versete din Isaia 31 care sunt remarcabile pentru utilizarea variată și frapantă a sunetului:

I yissa'enu… 'al.rekeb kî rab… w^{e}lo 'sa'u…
ei se bizuie… în care fără număr… dar nu privesc
3b Yhwh yatteh yado
w^{e}kasal 'ozer
w^{e}napal 'azur
w^{e}yahdaw kullam kiklayun
8 b w^{e}nas 18 mipp^{e}ne-hereb
ubahurayw lamas yihu
9… w^{e}hattu mines sarayw
9b.. 'aser-'ur lo b^{e}siyyon
w^{e}tannur lo bîrusalaîm
„Când Domnul își va întinde mâna sa,
ocrotitorul se va împiedica
și ocrotitul va cădea
și amândoi împreună vor pieri.
Va rupe-o la fugă de dinaintea sabiei,
iar oștenii ei vor fi duși în robie,
se va topi de spaimă,
iar ei vor fugi de sub steag,
unul, care-și are vatra sa în Sion,
iar cuptorul său în Ierusalim". (Traducere Gala Galaction)

În versetul 1 întâlnim asemănarea subtilă de sunete dintre cele două verbe **s'n** și **s'h**; încă și mai ingenioasă este asemănarea consoanelor din **rkb k-rb**. Versetul 3b începe cu o aliterație, trei cuvinte care încep cu y, urmează două fraze cu o mare asemănare sonoră, iar jumătatea de verset se termină cu similitudinea dintre **klm** și **yklywn**. În versetele 8b-9a, cele trei cuvinte **nas**, **mas** și **nes** ies în evidență. În versetul 9b există o rimă clară. Alte exemple se încadrează mai bine în următoarea categorie.

Sunetul dominant. Acesta este un sunet repetat în orice poziție (cu excepția rimei). Același sunet apare în mod repetat într-un grup de cuvinte, indiferent de locul său. În *Cântarea Cântărilor* sunetele dominante ajută la crearea unei atmosfere magice, vrăjite:

…se'anî s^{e}harhoret
sessezapatnî hassames
„Nu vă uitați la mine că sunt oacheșă,
Fiindcă soarele m-a înnegrit." (l:6) (Traducere Gala Galaction)

qumî lak ra'yatî
yapatî ul^{e}kî-lak
„Ridică-te, iubita mea,
ridică-te și vino după mine!" (2:10) (Traducere Gala Galaction)

În versetul 3:8 predomină sunetul **h**: învârtește (’**hz**), sabia (**hrb**), război (**mlhmh**), spaimă (**phd**). În versetul 4:1-2 predomină sunetul **ayin**.

O formă mai rafinată a acestei tehnici constă în alăturarea a două sunete dominante diferite, mai ales când ele fac parte din vreun cuvânt-cheie din text. De exemplu, în *Cântarea Cântărilor* tema este căutarea în noapte. „A căuta” în limba ebraică se spune **biqqes**, un verb care se aude de patru ori. De asemenea, se mai găsesc și următoarele cuvinte care sună asemănător: miskab = „pat”, s^{e}waqîm = „străzi” și, mai ușor, se’ahaba = „care iubește”, repetat. Mai există și alte tehnici care recurg la sunet.

Ascensiunea pe munte din Isaia 2 și Miheia 4 creează un efect ca al unei mișcări curgătoare prin insistența pe sunetele **h, n, l** și **r**.

III. Funcția descriptivă

a) Onomatopeea este imitarea unui sunet utilizând calitățile fonice ale unei limbi; este legată de sensul cuvântului și de sensul frazei.

Următoarele exemple sunt celebre:

- ciripitul păsărelelor din Isaia 10:14: **poseh peh um sapsep**;

- trosnetul paielor care ard în Isaia 5:24: **laken ke’ekol qas l^{e}son ’es**;

- bâzâitul insectelor stârnite de Dumnezeu în Isaia 7:18:

yisrog Yhwh lazz^{e}bub
’aser biq^{e}se y^{e}ore misrayim
w^{el}add^{e}borâ aser b^{e}eres ’assur
„Domnul va fluiera și va chema muștele
care stau pe marginea canalelor din Egipt;
și albinele din țara Asiriei.” (Traducere Gala Galaction)

- munca fierarilor din Isaia 2:4:

kitt^{e}tu harbotam le’ittîm
wahanîtotehem l^{e}mazmerot
„Preface-se-vor săbiile lor în brăzdare de pluguri
și lăncile lor în cosoare.” (Traducere Gala Galaction)

O incursiune militară sună astfel în Ioil 2:4-5:

k^{e}mar’eh suzîm mar’ehu
uk^{e}parasîm ken y^{e}rusun
k^{e}qor markabot
’al-ra’se h^{e}harîm y^{e}raqqedun
k^{e}qok lahab ’es
’ok^{e}la qas
„La înfățișare ei seamănă cu caii
și ca sprinteni călăreți, așa aleargă.
Se aud ca un duruit de care de război,
sărind pe creștetul munților
ca pârâitul flăcărilor care mistuie o miriște.” (Traducere Gala Galaction).

Naum 2:5-8 își creează efectul prin repetarea consoanelor alăturate: **(5) yithol^{e}lu... yistaqs^{e}qun... y^{e}rosesu (6) hukan hassokek (bb) m^{e}top^{e}pot ’al-libbehen (9) nîn^{e}weh kib^{e}rakat-mayim meme...**

Vacarmul de țipete și urlete se aude în Ieremia 51:55:

... qol gadol
w^{e}hamu gallâhem k^{e}mayim rabbîm
nittan s^{e}on qolam
„Domnul... curmă zarva dintr-însul,
valurile lor mugesc ca noianul mării
și răspândesc mugetul lor.” (Traducere Gala Galaction)

Exemplul final, târziu, ne oferă versete de mare virtuozitate a sunetului. Isaia 17:12 compară înaintarea unei armate cu larma oceanului:

hoy hamon ’ammîm rababîm
kahamot yammîm yehemayun
us^{e}on l^{e}ummîm kis^{e}on
mayim kabbîrîm yissaun
„O! ce zarvă de popoare
asemeni vuietului de ape multe,
Și ce zgomot de noroade
ca zgomotul de ape mari!” (Traducere Gala Galaction)

Și eshatologia din Isaia 24-27 (un alt text târziu) manifestă mare plăcere în acumularea unor puternice efecte sonore.

b) **Metafora sonoră** imită cu ajutorul sunetelor senzații provenite de la celelalte simțuri. Munca grea este descrisă prin dublarea consoanelor:

way^{e}’azz^{e}qehu way^{e}saqq^{e}lehu
wayyitta ’ehu soreq
„El a săpat-o, a curățat-o de pietre
și a sădit-o cu viță de bun soi” (Isaia 5:2) (Traducere Gala Galaction)

O mișcare ușoară:

l^{e}ku mal’akîm qallîm
„Plecați voi, grabnici soli” (Isaia 18:2)

Mulțimea cotropitorilor, care ocupă toată țara, ca insectele:

b^{e}nahale habbatot ubin^{e}qîqe hass^{e}alîm
ub^{e}kol hanna’ssusîm ub^{e}kol hannahalolîm
„... în văile cele prăpăstioase și în crăpăturile stâncilor
și în toate tufișurile și pe toate suhaturile (Isaia 7:19) (Traducere Gala Galaction)

Putem consider Ezechiel 27:34 ca pe o combinație de metaforă sonoră și onomatopee. Marea este evocată prin insistența pe consoana **m,** larma și dezastrul naufragiului prin sunetele **k** și **q**:

’attal nisberet	Și acum te-ai sfărâmat
miyyammîm	pierit-ai în valurile mării
b^{e}ma’ămaqqe-mayim	Mărfurile tale și tot norodul tău
ma’ărabek w^{e}kol	au căzut în adânc
q^{e}halek	
b^{e}tokek napalu	
b^{e}mayim rabbîm	Pe întinsele ape te duceau vâslașii
habî’uk	care te însoțeau.
hassatîm ’otak	Dar... un vânt de la răsărit te sfărâmă
ru^{a}h haqqdîm	în inima mării”
s^{e}barek	
b^{e}leb yammîm (Traducere Gala Galaction)	

În Psalmul 98:7 marea este descrisă printr-un triplu **m,** pământul cu un triplu **b**.

yir’am hayyam um^{e}lo’o
tebel w^{e}yos^{e}be bah
„Să se zguduie marea și ceea ce este într-însa;
lumea și cei ce o locuiesc!” (Traducere Gala Galaction)

Continuare în nr. viitor

Traducere din limba engleză de
Liana ALECU

Societatea europeană de la sfârșitul secolului al XX-lea în viziunea scriitorului - gânditor Vintilă Horia

„Tehnologia și comunismul, sprijinit pe capitalism, au alcătuit imaginea ciumei din secolul XX”.

(Vintilă Horia)

Vintilă Horia este cunoscut îndeosebi ca **romancier** - romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*, cu care a câștigat Premiul Goncourt, a fost publicat în sute de mii de exemplare și tradus în peste 20 de limbi. Dar el a fost, de asemenea, un important **eseist** - cu articole și studii de o rară adâncime ideatică, bazată pe o vastă informație -, un **poet** - autor a șase volume de poezii -, și nu mai puțin, un **gânditor, un analist al vremii sale.** O dovedesc studiile, volumul de interviuri *Călătorie la centrele pământului,* dar și jurnalele sale de o factură specială, mai mult jurnale de idei decât însemnări zilnice. *Jurnalul unui țăran de la Dunăre*, *Jurnal de sfârșit de ciclu 1987-1989* și *Jurnal de sfârșit de ciclu 1989-1992* (publicate în țară de Editura Vremea) demonstrează toate implicarea autorului în epoca sa, profunzimea cu care analizează și înțelege timpul în care trăiește, pe toate planurile, de la politic la social, de la economic la cultural.

Deși a trăit cea mai mare parte din viață departe de țară, deși a trăit „paranteza” exilului „cât o existență” (în termenii Monicăi Lovinescu), pentru Vintilă Horia exilul a însemnat depășirea provincialismului și conectarea cu spații mai largi ale lumii, făcându-se cunoscut prin cărțile sale, prin sutele de articole și conferințe ținute în multe țări europene, și nu numai. După premierea romanului *Dumnezeu s-a născut în exil*, chiar autorul notează în Jurnalul din 1987: „Exilul devine o patrie generoasă”, în ziarul *Le Figaro* fiind numit chiar „prinț al exilului”.

Așadar, putem spune că Vintilă Horia a reușit să transforme tragedia ruperii de patrie într-un „exil creator”, iar faptul că a fost conectat la diferite culturi, pe rând, l-a ajutat să înțeleagă și mai bine epoca sfârșitului de secol în care a trăit.

Mai mult chiar. Multilingvismul său (vorbea și scria în franceză, spaniolă, italiană, citea în engleză și germană), conferințele și colaborările la diferite posturi de radio, faptul că a locuit în mai multe zone de pe glob (Argentina, Italia, Franța, Spania), dar nu mai puțin acea „călătorie” inițiatică pe mai multe continente, la „centrele pământului”, pentru a dialoga cu cele mai importante minți ale secolului, alături de lecturile și cunoștințele din mai multe domenii, i-au creat o viziune largă nu numai asupra epocii pe care o traversa, dar și asupra Istoriei (**1**) în general, asupra determinărilor care au generat statele și societățile contemporane lui.

Personalitate complexă, Vintilă Horia – indirect în literatură, dar cât se poate de vehement în eseuri și Jurnale – va lansa, de altfel, în toată opera sa, un amplu rechizitoriu asupra epocii contemporane, inițiind totodată și o amplă investigaţie dedicată fenomenului *Cunoaşterii*.

A cunoaște și *a înțelege* par a fi fost verbele care i-au determinat scriitorului întreaga existență.

În scopul *cunoașterii*, pe lângă lecturi și chiar prin exercițiul de elaborare de studii și de literatură propriu-zisă, unul dintre mijloacele importante pentru scriitor a fost așadar „călătoria la centrele pământului”, în fapt, seria de interviuri (**2**) pe care a realizat-o cu mari personalități ale secolului, cu cei care puteau fi priviți drept „centre” ale secolului în care au trăit.

Călătoriile la „Centre” au însemnat astfel pentru Vintilă Horia un bun prilej de a analiza perioada contemporană, cu trimiteri către începutul decăderii – pierderea sacrului (secolul 16) – „începutul sfârșitului”. Scriitorul preia și dezvoltă opinia lui Toynbee asupra cauzelor „căderii și morții civilizațiilor”, enumerând trei dintre acestea: „prima cauză era o pierdere sau o diminuare a puterii creatoare a elitelor, urmată de abandonarea atitudinii de *mimesis* de către majoritățile imitative, adică a dorinței de imitare care caracterizează masele față de minoritățile conducătoare; în sfârșit, cea de a treia cauză era, ca urmare a celorlalte două, disoluția socială, dezmembrarea societății, ceea ce un scriitor austriac de după război numea *pierderea centrului*”.

Referirile directe sunt apoi la Spania contemporană și la Italia, „unde periferiile sociale devin agresive”.

Investigațiile pe care Vintilă Horia le consideră esențiale în *Călătoriile* sale se configurează în jurul unei întrebări care, explicit, e adresată lui Jacques Rueff (economist şi filosof, membru al Academiei Franceze): „Ce înseamnă exact o epocă de criză?” Întrebarea va fi, chiar dacă indirect, pentru toţi cei consideraţi oamenii importanţi ai secolului: de la Gabriel Marcel, la Jünger sau Werner Heisenberg ori George Emil Palade ș.a.

Pentru a fi înţelese cauzele crizei lumii actuale, Vintilă Horia opina că „ar trebui să plecăm de la lupta pe care Pascal a pornit-o împotriva raţionalismului incipient, formulat într-un stil modern de către Descartes, pentru a înţelege nu numai ceea ce azi reprezintă în filozofie gândirea şi atitudinea lui, ci toată drama pe care existenţialismul, plecând de la Kierkegaard şi ridicându-se împotriva absolutismului hegelian, a reprezentat-o de-a lungul unui secol întreg”. Gânditorul ajunge astfel şi la concluzia că „Momentul istoric în care ştiinţa se desparte de religie ne oferă cheia necesară deschiderii unei uşi spre o înţelegere totală şi neîndoielnic

definitivă a ceea ce numim criză şi a cărei explicaţie se află în respingerea crucii". Timpul în care ştiinţa intra într-o concurenţă cu religia devenise timpul în care, cum arătase Ştefan Lupaşcu, „Niciodată nu s-a văzut o separaţie atât de mare între ştiinţe şi filosofie".

Acesta este „secolul greţos şi tenebros" în care omul „a ales răul ca tehnică inferioară de a trăi şi a muri", în care „îi lipseşte esteticului, după Kierkegaard, saltul spre înălţime, către religios", (în care) „arta nu serveşte la nimic, dimpotrivă, ea serveşte în sensul răului şi al degradării vieţii".

Pentru a le cunoaşte opiniile, pentru a înţelege el însuşi mai bine lumea în care trăia şi a-i face astfel pe cititori să o înţeleagă, Vintilă Horia, sprijinit de o revistă spaniolă, întreprinsese aşadar o specială „călătorie", în care se va întâlni şi va intervieva importante personalităţi din cele mai variate domenii.

Toţi cei cu care Vintilă Horia a ales să intre în dialog erau consideraţi de el însuşi ca „oamenii care conduc umanitatea spre un viitor nonutopic", „oamenii mari ai acestui secol, creierele cele mai decisive, aceia care au contribuit la schimbarea mentalităţii elitelor şi la formarea unui nou spirit, caracteristic secolului XX", „personajele cele mai ilustre ale secolului" din domenii diverse: fizică, filosofie, literatură, religie, istoria filosofiei, istorie, film etc. Aceştia sunt cei care, aşa cum mărturiseşte în Jurnal, i-au schimbat viaţa, dar dialogul cu aceştia a însemnat, de asemenea, şi o autoverificare asupra propriilor opinii: „voiam neapărat să ştiu, deci să controlez, dacă ideile mele erau la nivelul timpului meu". Şi aceste idei, deopotrivă asupra societăţii timpului său şi asupra ştiinţei şi culturii, reprezentate prin cei mai de seamă savanţi, scriitori ori artişti, au fost ale unui spirit atent implicat în societatea în care trăia, dar cu deosebire spiritul care a reuşit, prin talent şi luciditate, să facă din literatura sa o „căutare a esenţei", un mijloc de dezvelire a adevărului.

Şi astfel, direct sau indirect, exprimând ideile care dau originalitate unuia sau altuia dintre cei intervievaţi, Vintilă Horia îşi exprimă propria opinie asupra societăţii şi, la scară globală, asupra epocii în care trăieşte. Un exemplu dintre altele – Ştefan Lupaşcu şi problema *cunoaşterii ştiinţifice,* cunoaştere care, pe măsură ce se dezvoltă, „antrenează o sărăcire a bogăţiei afective". Astfel, „epoca de sărăcire ontologică" este cea care facilitează „un proces evolutiv orientat înspre formarea unui tip uman din ce în ce mai mecanizat, din ce în ce mai redus din punct de vedere al vieţii interioare, ceea ce ne-ar plasa în curând în plin proces de omogenizare fără întoarcere". Sunt cuvintele lui Lupaşcu, pe care Vintilă Horia le preia şi le actualizează: „Şocul acestei căderi înspre pierderea afectivităţii îl trăim din plin. Ea se găseşte cu ajutorul mass media şi al partidelor politice omogenizate în chiar sângele epocii actuale". Cum ideologia devine „marele păcat al secolului", trimiterea către România şi către literatură – ca oglindă a societăţii – se face firesc: „este ceea ce se petrece în România, a cărei literatură exprimă exact situaţia descrisă de Lupaşcu. Limbajul ştiinţific şi literatura coincid din nou pentru a exprima aceeaşi realitate înfricoşătoare".

Cu luciditate, analizând fenomenul romanesc contemporan, este convins că „numai romanul poate spune astăzi adevărul total". Literatura, cu alte cuvinte, este cea care reflectă, fără distorsionări, realitatea în care scriitorul trăieşte. El numeşte „trei romancieri capabili să exprime acest timp: Ernst Jünger, Raymond Abellio şi eu", „fiecare la capătul unei experienţe personale antagonice şi complementare unul faţă de celălalt. Aparţinem toţi trei unei generaţii de învinşi, proiectele noastre de tinereţe au fost distruse de război, fiecare dintre noi a fost obligat să trăiască un exil, uneori abominabil, exterior şi interior, eu mai mult decât ei. Jünger nu este un credincios în sensul creştin al termenului, Abellio nu este decât până la nivelul la care devine gnostic şi catar, dar eu am rămas creştin la fel de intim legat de Bizanţ, ca şi de Roma, de Templieri, ca şi de ţăranul de la Dunăre. Ei sunt Occidentali în cel mai bun sens al cuvântului, vreau să spun un sens pe care suntem pe cale de a-l perverti; în timp ce eu vin din răsăritul european, unde miracolele sunt încă posibile, unde depăşirea s-a produs deja prin foame, teroare, temniţe, depreciere totală a politicii, care este sinonimă cu depăşirea materialismului, a pozitivismului, a naturalismului, care formează şi deformează marxismul de la rădăcinile sale până în vârful petalelor lui carnivore celor mai dezgustătoare".

Vintilă Horia afirmă adesea în confesiunile sale că literatura este – mai presus de orice – un permanent instrument de cunoaştere, citându-l, într-un rând, pe Heidegger, conform căruia „opera de artă este locul în care se manifestă Adevărul".

„Imediat ce am început să predau la Universitatea din Madrid - va mărturisi în Jurnal -, aveam eu însumi să privesc literatura, şi mai ales poezia, ca pe o tehnică de cunoaştere. Gerard de Nerval a fost primul care a ştiut asta, graţie probabil contactului cu Hölderlin şi Goethe. Marii romancieri şi poeţi ai secolului nostru au fost cei care au dus literatura la cel mai înalt nivel de înţelepciune, şi mă gândesc la Rilke, la Paul Valéry, la Ezra Pound şi Eliot, ca şi la Jünger, Thomas Mann (personaj de revizuit), Joyce, Musil, Hesse, Broch, Blaga (în poezie, în teatru şi în gândirea lui filosofică)".

Un exemplu din multe altele este analiza romanului *Ulise*. În viziunea sa, romanul lui Joyce se constituie drept „o sinteză a civilizaţiei noastre", pe autorul irlandez considerându-l „reconstructorul Europei", iar cartea sa o vede ca fiind „tot atât de vastă ca şi aceea a lui Toynbee, o filosofie a istoriei transformate în roman; căci aceasta este misiunea romanului în secolul nostru nuclear şi abstract, coborând într-un mod foarte iniţiatic către misterele esenţei şi abandonând brusc (...) suprafeţele relativiste şi existenţiale ale falsului realism din trecut. Literatura – spune în continuare, lărgind aria – se înscrie în aceeaşi ordine de idei cu ştiinţa şi filosofia cu care este contemporană". Şi astfel, chiar dacă autorul nu redă totul conştient, el reuşeşte să transmită faptul că „un roman este la fel de capabil să reproducă lumea în profunzimea sa ca şi un tratat de filosofie sau ca o teorie fizică sau biologică. Sau tot atât de armonioase ca o simfonie".

Vintilă Horia prezintă şi analizează – o spune direct, încă din titlul Jurnalelor sale – „sfârşitul de ciclu", adică secolul în care trăieşte. Începutul sfârşitului a fost, în opinia sa, anul 1789, continuat apoi cu 1917.

Pentru timpul pe care îl traversează, un timp în dezordine, un timp în care s-au răsturnat valorile, în care binele a fost înlocuit cu răul, frumosul cu urâtul (**3**), analizându-l direct şi indirect – prin operele literare, ştiinţifice, filosofice, ca şi prin volumul de interviuri –, gânditorul pare a „nu vedea nicio soluţie" de îndreptare. Dar cele peste o mie de pagini ale jurnalelor sale ori cele peste patru sute ale *Călătoriei la centre* nu sunt totuşi decât o permanentă căutare a „soluţiei" pentru ca lumea să se îndrepte într-o direcţie bună, prin cunoaştere şi analiză.

Aşadar, omul, individul, e totuşi cel care învinge urâţenia, cel care învinge ideologiile acestui secol. „Este suficient să îi pui, ca pe grecii antici, în faţa rigidităţii destinului, pentru ca ei să se angajeze drept, omeneşte, fără compromis şi fără ezitare, să accepte sacrificiul şi, mai ales, să îşi accepte de fiecare dată utilitatea în raport cu viaţa altora”.

Şi apoi, extinzând concluziile, raportându-se permanent şi la ţara şi poporul său, el crede (şi o spune în jurnal) că „Sufletul rezistent al românilor lucrează încă. Scriitori şi artişti, în România sau în exil, continuă o muncă milenară. Este posibil ca statul visat de mai multe ori şi niciodată realizat să devină posibil la sfârşitul veacurilor, clădit pe un eşafodaj de suferinţe pe care niciun alt popor n-a fost în stare să îl plătească. Ceea ce se întâmplă azi în România ar putea fi astfel ultima încercare, în vreme ce universalizarea mesajului, prin intermediul gânditorilor şi al scriitorilor, artiştilor şi savanţilor, n-ar fi decât partea vizibilă a mesajului, preambulul a ceea ce într-o zi va căpăta formă în numele perfecţionării ultime a fiinţei”.

Să nu uităm că Vintilă Horia gândea şi scria toate acestea în 1988, pentru ca în ianuarie 1989 (când încheie Jurnalul în limba franceză) să aibă o premoniţie şi să-şi exprime concret dorinţa de revenire în ţară şi în limba română: „Dacă o schimbare de regim ar fi posibilă, m-aş întoarce în România, aş cumpăra o casă în fundul unei grădini, pe dealuri, la nord-vest de Bucureşti, spre partea legendară dinspre Curtea de Argeş, chiar în inima «ţinutului negru», într-o vale acoperită de pruni, dacă aşa ceva mai există încă. Să trăiesc sau să mor la umbra Carpaţilor. Să revin la limba română”.

Din păcate, visul nu i s-a împlinit. Scriitorul, marele scriitor şi gânditor al veacului XX, a murit în Spania, ţara care i-a fost a doua patrie.

Mihaela ALBU

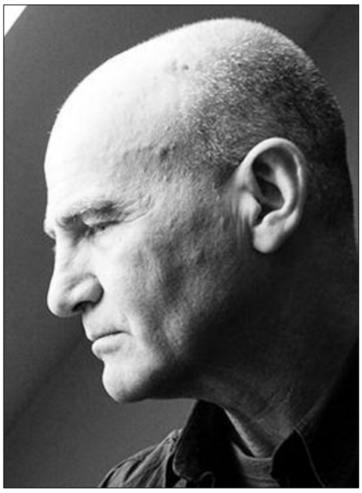
Note:

1) „Eu cred mai degrabă în istoria în spirală, având un început şi un sfârşit (...) Am oroare de sistemele închise, de axiomele civile şi militare” (v. *Jurnal de sfârşit de ciclu 1987-1989*, Editura Vremea, 2018, p. 9).

2) Vintilă Horia, *Călătorie la centrele pământului*, Editura Art, 2015.

3) În literatura şi arta contemporane lui, va observa, nu de puţine ori, că „urâţenia înlocuieşte frumuseţea, minciuna – adevărul, viciul – virtutea, atitudinea – fenomenul şi aşa mai departe”, iar aceasta deoarece „frumuseţea nu este absentă decât din civilizaţia noastră, dar ea a fost totdeauna prezentă în toate ciclurile culturale, a marcat stiluri, oameni, opere”. În alt rând, scriind despre „caracterul malefic” al expresionismului, trasează „itinerariul satanismului” în lumea occidentală, în a doua jumătate a secolului 18, iar „dezlănţuirea absolută a satanismului” o vede constituită de Al Doilea Război Mondial. Perioada postbelică nu a fost altceva decât „concluzia şi sfârşitul de ciclu. Victorie a abominabilului”.

Joker şi câinele mătuşii

Avea mătuşa Ana un câine extrem de blând, însă vecinii nu-l suportau şi-l băteau periodic. După o vreme, câinele a devenit ciudat şi s-a repezit să-i muşte pe atacatori. Abia azi mi-am amintit că unchiul l-a dus în pădure şi l-a spânzurat cu sânge rece, spre disperarea lăcrimată a mătuşii. Şi, deodată, o cruntă asociaţie cu filmul *Joker*, regizat în 2019 de Todd Phillips – o capodoperă cu faţete multiple. Pentru că şi aici acumularea de elemente declanşatoare e importantă. De ce Arthur Fleck, umorist de stand-up, devine psihopat şi ucigaş? E ca un câine bătut, umilit, care se răzbună violent, convins că face bine, stârpind răul. Din slab şi noduros, el devine un criminal sociopat, dansând machiavelic pe străzile oraşului.

Filmul e o capodoperă recompensată cu *Leul de Aur* la Veneţia. Despre Joaquin Phoenix ce s-ar mai putea spune? E fabulos, magnific, diabolic, extraordinar, cu râsul acela sacadat, indescriptibil, tragic, dureros, halucinant, afişând un rictus psihiatric. Se putea, oare, să nu ia un *Oscar* pentru interpretarea lui Joker?

Joker e victima societăţii. Biciul răbdat se-ntoarce în… violenţă criminală. Pistolul acţionează fără scrupule. Auzim: „noi, care am făcut ceva în viaţă, îi vom privi pe cei care n-au făcut nimic ca pe nişte clovni”, apoi „omorâţi bogaţii!”. Societatea îl abandonează, îl tratează „ca pe un gunoi”, aşa că Joker spune răspicat: „nu mai am nimic de pierdut… nimic nu mă mai poate răni”. Umilit, el ajunge la o nebunie frenetică, periculoasă. Reacţii în lanţ. Lupta claselor. Se ajunge la revolta umiliţilor. Prin extrapolare, nebunia lui Joker duce gradat la nebunia oraşului, la un haos generalizat.

Avem de-a face cu un film politic, subversiv. Mesajul e flagrant, desigur. Fundalul sonor (nu vreau să scriu *background*!) are rol determinant. Decorurile? Apartamente sordide, străzi pline de murdărie. Imaginea e voluntar *vintage*. Presa americană a afirmat că Arthur Fleck, bărbat cu probleme mintale, e prezentat cu empatie şi ar putea deveni un… model. Regizorul David Fincher crede că Joker e „un act de trădare faţă de cei bolnavi mintal”, iar profesioniştii medicali spun că această portretizare e prost informată şi capabilă să perpetueze stigmatul şi frica. Cum a reacţionat Donald Trump? A organizat vizionarea filmului la Casa Albă. Ştim că el era mereu criticat pentru retorica inflamatoare şi pentru izbucnirile ocazionale de violenţă. A savurat filmul şi s-a bucurat de soarta crudă a personajului interpretat de Robert de Niro. Un surogat vindicativ… doar ştim că De Niro îl critica frecvent pe Trump.

Atenţie, deci, la câinii blânzi! Nu v-am spus la început, dar unchiul a fost muşcat grav de câinele dus în pădure spre spânzurare. S-a întors plin de sânge şi s-a repezit asupra mătuşii, gata s-o omoare, cum că ei i-a trebuit acel câine. Nu s-au mai împăcat niciodată…

Alexandru JURCAN

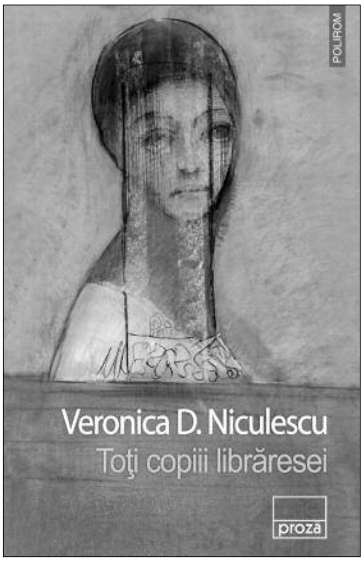
Lecturi empatice

O librăreasă arhanghel

I-am preţuit întotdeauna pe traducători. Dintre toate profesiile legate de literatură, munca de traducător mi se pare cea mai frumoasă, cea mai grea şi cea mai nobilă. Să faci posibilă apariţia atâtor cărţi din literatura universală, să percepi subtilităţile, emoţiile, intimităţile, muzicalitatea unei limbi, să le trăieşti, pentru ca apoi să le traduci, mi se pare demn de admiraţie şi de totală apreciere!

Până în iarna anului trecut, despre **Veronica D. Niculescu** ştiam că este o bună traducătoare, că a tradus Nabokov şi că a primit Premiul „Antoaneta Ralian“ pentru Traducere în anul 2016. Un afiş despre o lansare de carte pe la începutul lui 2020, la Biblioteca „Dinicu Golescu“ din Piteşti, lansare care nu a mai avut loc din cauza restricţiilor cauzate de pandemie, mi-a făcut-o cunoscută ca scriitor pe Veronica D. Niculescu.

Mi-ar fi plăcut să fi citit cartea **Toţi copiii librăresei*** măcar în vremea castanelor, dacă în primăvară sau în vara piteşteană, toropită de căldură, s-a întâmplat să nu fie posibil. Şi spun acest lucru ca o subliniere de suflet, pentru că şi autoarea, şi Silvia Albu, personajul principal al cărţii, au o legătură emoţionantă cu aceste fructe lucioase, „cu piele arămie, umedă şi mătăsoasă“.

Romanul despre care vorbesc este o istorie mică, trăită în cei mai grei şi mai cenuşii ani ai comunismului (anii ’80), istorie înghiţită la rândul ei de istoria mare, în care răul devenise endemic. Rugina acelor timpuri nu reuşeşte totuşi să acopere o anume prospeţime a trăirilor, o anume candoare, deoarece autoarea izbuteşte să zugrăvească acea epocă într-o culoare reglată după ritmul său interior, fără exagerări, fără tuşe groase, fără ură şi mai ales fără a focaliza excesiv – ca în filmele noii generaţii de cineaşti – grozăviile regimului comunist.

O tânără fată încearcă să-şi înţeleagă drama pe care o trăieşte şi mai ales poziţia celor care o arată cu degetul. Căzută în dizgraţia familiei, după o poveste de dragoste adolescentină soldată cu o sarcină nedorită, încearcă să se desluşească pe sine, într-o lume plină de spaime şi de prejudecăţi. Ea nu ripostează, nu judecă şi nu se disculpă. Se străduieşte să trăiască mai departe cu stigmatul pe care cei din jur îl lansează asupra ei multă vreme, poate pentru totdeauna: „(...) ţin minte vara aceea ca pe o insulă a singurătăţii depline. Nu. Ca pe o insulă a mea şi a copilaşului meu.“

Şi totuşi, în lumea aceea bolnavă şi fără viitor, pe care cei mai mulţi dintre noi am cunoscut-o şi am trăit-o, exista o anume seninătate. Veronica D. Niculescu reuşeşte să dea un contur luminos unor secvenţe mişcătoare, de o delicateţe simplă. Felul în care descrie *valea* (terenul abrupt din spatele blocurilor din cartierul piteştean, care devenea în plină vară loc de promenadă şi de loisir), bucuria pe care Silvia Albu o trăieşte căutând un pâlc de castani cu fructe comestibile într-un loc mai ferit din Ştrand, plimbările pe câmpurile din jurul Sibiului, oraşul care a găzduit-o o vreme, ploaia, aleile, o tufă de muşeţel care se încăpăţâna să crească într-o crăpătură de asfalt, străduţele în pantă mărginite de casele provinciale, însemnătatea unei scrisori şi modul tainic în care este păstrată, ca o comoară ascunsă în *Cartea de nisip*, sunt supapele care ţin la suprafaţă un licăr al vieţii trăite cu sinceritate şi mai ales comunicarea cu sine, cu cel care este silit să trăiască într-o captivitate a cotidianului, în automatismele vieţii de zi cu zi.

Romanul este împărţit în capitole denumite sugestiv, ilustrând într-un cuvânt sau două miezul celor ce urmează a fi povestite: *Muşeţel, Cioburi de zahăr, „Lebădă“, La castane* etc. Mi-a atras atenţia într-un mod cu totul special capitolul *Lampioane, veselie*, dedicat unei fetiţe bolnave de rahitism, internată la etajul şapte al celui mai mare spital din oraş: „În camera cu şase paturi, dintre care cinci goale, copila se zvârcoleşte în al doilea din stânga, unde nu ajunge conul de lumină de pe coridor; împinge cu tălpile, pătura se adună în cocoloaşe la picioare, frământată temeinic, o burtă de animal fără lapte sub labele puiului.

Într-un târziu pierdut pe harta nopţii adoarme, dar nu fiindcă s-ar fi domolit durerile, ci de istovire, istovirea bolnavului care nu mai are putere nici măcar să se zbată. (...) Aşa mai trece o noapte.“

Silvia Albu reuşeşte să înţeleagă adâncimile suferinţei şi durerea acută a pierderii propriului prunc abia născut, să-şi ducă viaţa mai departe, în oraşul natal, librăreasă în Complexul cartierului în care a copilărit. Existenţialul cenuşiu este atenuat de momentele în care copiii intră în librărie, de o undă de simpatie a celor care lucrează în apropiere şi de clipele de beatitudine trăite când descoperă după multă vreme o nouă iubire, o tulburătoare emoţie pe care o simte în preajma ceasornicarului Roland: „Singurătatea mea de acum e cumva confortabilă. Descopăr plăcerea de a fi îndrăgostită fără niciun pericol. (...) Sunt îndrăgostită şi atât. E de parcă aş strânge în braţe în fiecare clipă o pernă de aer, dar perna asta dulce de aer nu-i nicidecum doar un gol. Mă tot întrebam: oare ce-ar trebui să dau la o parte ca să-l pot primi pe el? (...) Dar azi am priceput:

nu trebuie să dau nimic la o parte ca să-l primesc. El e o absenţă. Şi tocmai de aceea îl pot iubi fără teamă. Îmi vine să cânt pe străzi, în librărie, acasă. Şi cânt.“

Această carte este un elogiu adus femeii tinere care îşi asumă greşelile, trăirile şi fragilităţile – un fel de arhanghel care trăieşte senin, melancolic, retras printre cărţi, jucării şi obiecte de papetărie, personaj pe care Veronica D. Niculescu îl concepe protector, conferindu-i în acelaşi timp o demnitate distinctă.

* *Toţi copiii librăresei* – Veronica D. Niculescu, Polirom, 2019

Semnal editorial

Valeria Manta Tăicuţu – *Biblioteca subiectivă*

Spre sfârşitul anului trecut, a apărut o culegere de texte critice (**Biblioteca subiectivă**, **Editura Editgraph**, Buzău, 2020) publicate în diverse reviste literare, sub semnătura cunoscutei scriitoare **Valeria Manta Tăicuţu**, redactor-şef al revistei *Spaţii culturale* din Râmnicu Sărat.

Cititorul interesat poate găsi în acest volum ,,nume cunoscute şi mai puţin cunoscute, poeţi şi prozatori care vieţuiesc şi-n «margine», şi-n «centru»“.

În „biblioteca subiectivă“ găsim cronici scrise cu obiectivitate şi competenţă despre cărţile autorilor care au atras atenţia criticului V. M. Tăicuţu. Apar, aşadar, nume ale scriitorilor, cum ar fi: Marcel Mureşeanu, Al. O. Vintilă, Camelia Manuela Sava, Daniela Şontică, Ion Tudor Iovian, Octavian Mihalcea, Costel Stancu, Virgil Diaconu, Dumitru Augustin Doman, Sorin Călin, George Mihalcea, Lucian Mănăilescu, Rodica Lăzărescu, Florentin Popescu, Florentina Loredana Dalian, Petrache Plopeanu, Radu Ulmeanu, Teo Cabel, Ovidiu Dunăreanu şi mulţi alţii, pe care autoarea îi admiră pentru faptul că nu scot cărţi din ambiţie, folosindu-se de ce au scris alţii înaintea lor.

La finalul volumului, Valeria Manta Tăicuţu adaugă câteva texte care cuprind consideraţii pertinente asupra conştiinţei artistice, precum şi opinii argumentate despre rolul poetului în societatea contemporană, despre lipsa de cultură a unor „poeţi“ şi afirmaţiile lor ridicole cu privire la forma poeziei, despre cronicile „mediocre şi călduţe“ scrise de „bieţi dascăli“ care au pretenţia de a fi recunoscuţi în breasla scriitoricească, dar şi despre valori culturale autentice, scriitori care trăiesc în provincie, „retraşi cu înţelepciune din vacarmul tranziţiei noastre fără de sfârşit.“

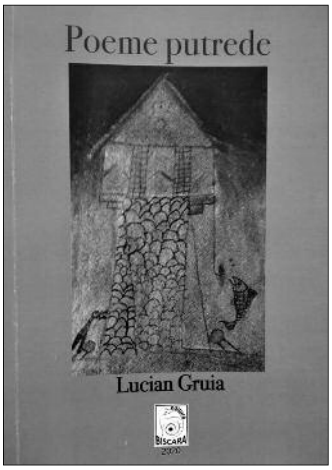
Iată un fragment din eseul *Mahalaua din cultură*, care nu poate să treacă neobservat:

„Poetul pornit din mahala e mândru că n-are pic de cultură, că, lipsit de instrucţie, poate dispreţui tot ceea ce nu înţelege, începând cu noţiunile elementare de poetică şi terminând cu înaintaşii. (...) Literatura începe cu el, tot ce scrie el este «nou şi original», fiindcă aşa se întâmplă când nu citeşti nimic: nu ştii că există milioane şi milioane de cărţi în care temele tale poetice au fost ilustrate cu incomparabilă forţă de expresie şi imaginativă.“

Lucian Gruia – *Poeme putrede*

Poezii scrise şi adunate de-a lungul anilor sunt cuprinse în volumul **Poeme putrede** (apărut la **Editura Biscara**, Bucureşti, 2020), al poetului **Lucian Gruia**.

Cartea este structurată în trei secţiuni (*I. Destinul spart, II. Poeme putrede şi III. Catedrala cu o mie de turle*), plus un *Argument* (la început) şi un *Poem final*, în aşa fel încât poeziile să se întâlnească într-un context afectiv şi într-o formă poetică menite să servească reliefării demersului liric al autorului.

Un şir de secvenţe luminoase decupează imagini ale realităţii imediate, detalii care atrag atenţia, bucurii şi dezamăgiri personale, dar şi o nostalgie afectuoasă pentru ceea ce înseamnă familie, satul românesc, rostogolirea anotimpurilor.

Poezii în stil clasic, în vers alb, ori adevărate naraţiuni lirice întregesc conturul acestei cărţi, din care aleg spre exemplificare fragmente din poezia *Mama*:

„După ce a împlinit 90 de ani,/ Mama mea, Livia, a început să se desprindă/ Încet, încet de cele pământene/ Şi să plutească uşor prin cameră./ Pentru că niciodată nu a vorbit de rău pe nimeni,/ Îngerul ei păzitor i-a legat picioarele de duşumea/ Cu raze de lumină, spunându-i:/ - Fratele, cumnata, băieţii, nurorile, nepoţii şi toţi cei/ Care te cunosc mai au nevoie de tine./ După câţiva ani, mama m-a rugat:/ - Fiule, nu mă mai pot ridica singură din pat,/ Nu mai pot umbla nesprijinită prin cameră,/ Taie-mi legăturile de lumină!/ - Numai Dumnezeu poate face asta, mamă!/ După încă o vreme, mama m-a întrebat:/ - Simt că, în curând, Dumnezeu mă va elibera./ Oare cum va fi dincolo?/ (...) Cu 13 zile înainte de a împlini 95 de ani,/ Dumnezeu a tăiat firele cu care o legase îngerul./ Acum, a venit rândul meu să întreb:/ - Mamă, unde eşti?/ Şi frunzele pomilor au început să tremure,/ O pală de vânt îmi mângâia obrajii/ Şi se făcea lumină, tot mai multă lumină.“

Liliana RUS

Mărturisire

Când negura se-ntoarce peste viu
Ca un păcat, din minţile uituce,
Eu nu la dreapta Ta aş vrea să fiu,
Ci spate-n spate, pe aceeași cruce!

Prin palme să ne treac-același cui,
Chiar dacă vom privi spre zări opuse
Și mă întreb dacă e drept, ori nu-i,
Pe crucea Ta să fiu și eu, Iisuse.

Dar Tu păcatul mi l-ai luat, povară,
Și-atunci, la chin, aş vrea să-Ți fiu părtaş,
Să simt şi eu cum este să Te doară
O lance-nfiptă-n coastă de-un sutaș.

Iar când vom fi răniţi de-acelaşi fier,
Când cu aceeași lacrimă vom plânge,
Voi înțelege că mai pot să sper,
Pe lemnul crucii am fost fraţi de sânge

Și o să-mi aperi zilele cărunte
Preamilostive frate și, blajin,
Tu n-o să laşi ca eu să port pe frunte
Nici barem umbra unui singur spin!

De-aceea îţi spun azi, la ceas târziu,
Când nu ştiu paşii încotro m-or duce,
Că nu la dreapta Ta am vrut să fiu,
Ci lângă Tine, pe aceeași cruce!

Poveste cu casă lacustră

unei Violete delicate

Violete, delicate violete,
Vagi ecouri dintr-o altă primăvară,
Vin tributul să mi-l ceară, în regrete,
Și nu-ntreabă dacă asta o să doară.

Sentimente ce pot fi, azi, desuete,
Fără milă se întorc iarăşi în gând,
Și-l îngroapă în amurguri violete
Cum, cândva, scria Bacovia plângând.

Iar tristețea se revarsă pe-ndelete
Din ecoul amintirii, să mă mustre
Că nu am uitat de violete,
Ci în lacrimi le-am făcut case lacustre!

Oglindă de cenușă

Aş vrea să mai scriu pentru tine,
Dar cât de bătrân sunt acum...
Cu sufletul numai ruine,
În straie croite din scrum.

Tăciuni au rămas din iubire,
În spuză-nveliţi, fumegând,
Și încă mai pot să se mire
Stăpână că-mi eşti peste gând

Iar vântul, ce spuza o fură,
Cu tot cu tăciunii din ea,
Când bate, nu are măsură,
Ci bate ca inima mea

Iubirea când vrea s-o aprindă,
Ca eu să mai scriu iar frumos,
Din versuri să-mi fac o oglindă,
Privind-o, să uit că sunt moş!

Poem neterminat

Sunt ultimele litere din rând,
Îmi par cam şterse, sau nu le mai ştiu?
Am fost un chiulangiu, şi ştiţi voi când,
Deci, să le-nvăţ, acum e cam târziu...

Și, de le-aş învăţa, ce ţi-aş mai spune?
Nu ştiu ce-am vrut atunci când ţi le-am scris...
Poate am vrut să fie o minune,
Poate am vrut să fie viu un vis...

Poate am vrut... Și tu ai știut ce-am vrut,
Dar mi-ai zâmbit și-ai refuzat discret,
Iar în poem e lipsă un sărut
Înlocuit, păcat, cu un regret...

Apa din labirint

Rătăcit prin reci cotloane ale unui labirint,
Biet copil, fără busolă, încă vreau să mă mai mint
Că sunt, totuși, în povestea pe care o caut de mult,
Încă din copilărie când, plăcându-mi s-o ascult,
Am vrut să-mi imaginez că este adevărată,
Că nu e doar o minciună care ține viața toată!

Dar acum, năuc și singur,
ratăcind prin bezna oarbă,
Văd cum râul fără maluri rău începe să mă soarbă
Și mă-ntreb care e taina ascunsă în apa lui,
Pe care n-o știe nimeni, care-i taina timpului?
Să-l întreb cât va mai curge știu că este în zadar,
Că singur mi-aș pune lațul agățat de-un minutar,
Iar această încercare știu că nu mi-ar fi iertată
Și nu aș mai repeta-o niciodată. Niciodată!
De aceea bâjbâi, încă, prin noaptea fără răspuns,
Până birui labirintul și țip: Gata, am ajuns!

Veşted amurg

Eu nu am uitat că exiști,
Chiar dacă s-au dus niște vise
Și ochii se-mpiedică, triști
În flori de rugină ucise.

Timpul, de astăzi mai rece,
Va fi ca și sufletul meu,
Când zborul așteaptă să plece
Pe cer, spre un blând Dumnezeu,

Iar timpul rămâne închis
În ceas, ca-ntr-un alt Alcatraz,
Ori, poate, că este un vis,
O frunză căzând pe pervaz...

Că încă exiști, n-am uitat,
Dar păsări din mine se scurg
Și-mi lasă trist cerul, pătat
Cu sânge din veșted amurg...

Apus în fântână

Ne țineam de mână, priveam spre apus,
Totul ne părea înecat în sânge,
Poate că era din zborul ce s-a dus
Plângându-și àripa care i se frânge.

E-atât de târziu și toamna-i bătrână,
În jur doar tristețe, însă de ce-i nu știu...
Noi priveam apusul, ne țineam de mână,
Iar cerul ne privea cu ochiul sângeriu

Nu spunea nimic, ce-ar fi avut de spus?
Soare cobora cu ciutura-n fântână,
Tu mi-ai cerut apă, eu ți-am dat apus,
Îți aduci aminte? Ne țineam de mână...

Îmblânzirea viperei

Cât este de atunci? Aproape am uitat,
O viperă pe mine s-a încolăcit
Și mi-a șoptit suav: - Nu este un păcat
Că te țin în brațe și că îmi ești iubit!

Ci păcat ar fi de m-ai uita vreodată,
Și eu m-aș otrăvi cu propriul meu venin,
Văzând că mă lași pentru o altă fată,
Acum, când îmi doresc mai mult să-ți aparțin!

Mi-ai spus că-s șerpoaică și vreau să te omor,
Dar pot să jur pe zei că nu asta am vrut,
De-aceea te blestém să mori răpus de dor,
Când pe alte buze cauți otrăvit sărut!

Filă de jurnal

Mai întorc o filă în acest caiet
Și poate voi scrie un poem pe ea,
Cu bucăți de suflet, ciordite discret
Dintr-o toamnă nouă, care începea.

Poate că va fi ca o frunză moartă
Căzând din copacul aproape uscat,
Când vine un vânt și-mi lasă la poartă
Regretul că vara tocmai a plecat

Ori poate va fi un fulg de zăpadă,
Ce, topit, îmi pare lacrimă căzând,
Iar eu mă întreb de ce-ncep să cadă
Și frunza, și fulgii, toate, prea curând?

Oglinda păsării Phoenix

În oglinda de cenușă mai arunc câte-o privire,
Însă, de ce văd acolo, fără voie mă-nspăimânt!
Ochii sunt ai mei și, totuși, nu-ncetează să se mire:
Cum să vezi într-o oglindă doar țărână,
doar pământ?

Poate au doar gânduri negre,
poate sunt prea pesimiști,
Poate au și o dilemă mare, de nedezlegat:
Dacă ăsta-i adevărul, oglindă, de ce exiști?
Asta tu arăți privirii, nu ți-e teamă de păcat?

Noi nu regăsim regretul din cenușa unui zbor
Și nu mai putem să credem în ceea ce oglindești!
Nu există-n lumea asta numai păsări care mor,
De aceea ne închidem și visăm alte povești...

Costel SIMEDREA

Helmfried HOCKL

Scriitorul german Helmfried Hockl s-a născut în România, la 06.08.1942, în localitatea Lenauhein din Banat. A studiat germanistica la Timişoara. A fost profesor la şcoli cu predare în limba germană, din 1967 până în 1976, când, la vârsta de 34 de ani, a emigrat în Republica Federală Germania. S-a stabilit la Heidelberg. Acolo s-a şi stins din viaţă, la 07.06.2014.

În afară de proză şi poezie, a publicat numeroase articole şi studii despre istoria, dialectele şi folclorul şvabilor din Banat.

Proza scurtă a lui Helmfried Hockl prezintă cu mult talent crâmpeie de viaţă din satele bănăţene şi din a doua lui patrie, Germania. Găsiţi mai jos traducerea uneia din frumoasele sale povestiri.

Prietenul porumbeilor

A închis repede uşa de la intrare a căminului pentru bărbaţi fără adăpost şi a ieşit în stradă. Inspiră adânc aerul proaspăt al dimineţii. Atmosfera sufocantă din dormitorul pe care îl împarte cu alţi trei bărbaţi îl face întotdeauna buimac. Harry nu admite ca noaptea ferestrele să fie lăsate întredeschise. Și nimeni nu îndrăznește să se revolte împotriva lui Harry, cu atât mai puţin el, Jan.

Îi vâjâie capul. Nu numai din cauza aerului închis din dormitor. Din cauza unor vise urâte, a avut astă-noapte un somn agitat. De câteva ori, vise înfricoșătoare l-au trezit și a încercat apoi, de fiecare dată, să afle ce zgomot i-a întrerupt somnul. Dar, în afară de sforăitul celor trei colegi de cameră, nu a auzit nimic.

Cotește la primul colţ și intră pe lunga stradă principală. Un vânt puternic care îi vine din faţă îi îngreunează mersul. Șchiopătând uşor, încearcă să le reziste rafalelor. Dar punga mare de plastic din mâna dreaptă și rucsacul maro, care adăpostește puţina lui avere și pe care îl ţine mereu la el pentru ca Harry să nu-i poată şterpeli nimic, îi frânează mult mersul.

Cine îl vede aşa, uşor încovoiat, cu părul lung, decolorat și lipsit de strălucire, cu ochii galben-verzui adânciţi în obrazul bătut de vânturi și ars de soare și în haine cu un număr mai mare, își dă seama ce este el de fapt: un client al azilului de noapte, un vagabond, și nu-l poate bănui pe cetăţeanul de condiţie bună Johannes Heitkamp, care mai era el acum doisprezece ani în orașul său natal din nordul Germaniei.

A fost funcţionar de bancă într-o mică filială, a avut casa lui, soţie și doi băieţi adulţi. Pe scurt, era un cetăţean respectat și bine situat.

A venit apoi căderea: descoperirea sumelor mari pe care le-a sustras în cursul mai multor ani pentru a-şi asigura un trai de lux. A stat patru ani în închisoare. Faptul că familia s-a dezis de el nu a fost decât rezultatul final al unei nefericite reacţii în lanţ. După eliberarea din penitenciar, la vârsta de cincizeci și șase de ani și având o condamnare penală, un nou început profesional i-a fost imposibil. Și aşa, s-a lăsat în voia sorţii: a ajuns un vagabond.

Timp de trei ani a tot umblat dintr-un oraș într-altul, tot mai departe spre sud, până când, acum cinci ani, s-a oprit în acest oraș universitar.

Mai mult decât oricare din cele prin care trecuse până atunci, i-au plăcut acest oraş și împrejurimile sale. Apoi, într-o zi, a descoperit porumbeii. La început, s-a ocupat de ei doar sporadic, mai târziu cu regularitate. Îi hrănea în fiecare zi. Au devenit viaţa lui, le-au luat locul soţiei și copiilor. Și așa a rămas aici. A vrut și el să se stabilească undeva. Doar această dorinţă îi mai rămăsese din viaţa lui burgheză.

Se scutură ca să-și alunge amintirile. Ce s-a dus, s-a dus... Acum nu mai este decât Jan, prietenul porumbeilor, cum îi zice toată lumea.

Pe o bancă de la colţul următor al străzii face un popas. Gândul i-o ia înainte pe bucata de drum care îi mai rămăsese. Se vede apropiindu-se de parc, ţinta de fiecare zi a plimbărilor lui matinale. Situat la o oarecare distanţă de agitaţia orașului și totuși în centrul acestuia, este o oază de liniște. Majoritatea copacilor sunt tei și plopi bătrâni. Tufe de măceș, liliac și soc și, printre ele, câteva straturi de flori, completează tabloul. Prin coroanele copacilor strălucesc faţadele unor vechi case burgheze, cele mai multe în stilul anului 1900. În mijloc este o fântână arteziană. Pe o bancă, foarte aproape, locul lui.

A ajuns deja în parc. Protejaţii lui îl așteaptă. De pe acoperişurile din apropiere, din copaci și din tufe, zboară spre el în stoluri luminoase și îl înconjoară uguind cu râvnă. „Aţi venit, dragii mei!”, îi salută el cu gingășie. „Îndată, îndată! Aveţi doar puţină răbdare”, șoptește el, în timp ce pune punga de plastic pe bancă, își dă jos rucsacul, se așază cu respiraţia îngreunată din cauza mersului și inspiră adânc.

Totuşi, păsările nu îi dau niciun răgaz. Prietenoase, s-au aşezat deja pe jos în faţa lui, cele mai îndrăzneţe pe spătarul băncii, aproape de capul lui. Să tot fie patruzeci și cinci, până la cincizeci. Cei mai mulţi sunt cenușii ca oţelul și cu marginea aripilor cu dungi închise, care se îngustează pornind de pe spinare spre coadă, de la lăţimea unui deget până la dungi late de numai un milimetru. Printre porumbeii de culoare cenușie, albastră și neagră se disting doi. El îi numește „cei doi blonzi”: o porumbiţă zveltă, de culoarea nisipului, cu spinarea maro deschis, și un porumbel alb, ceva mai mare decât celelalte păsări. A venit abia de câteva săptămâni și de aceea e foarte timid. Cei doi porumbei „blonzi” sunt favoriţii lui. Cu multă răbdare i-a deprins să i se aşeze pe braţ și pe umăr, când îi hrănește, locuri de onoare disputate mereu de doi porumbei cenușii mai bătrâni.

Desface punga de bumbac în care a adus pâinea. Emma, bucătăreasa, îi întinde în fiecare dimineaţă la micul dejun pâine rămasă din ziua precedentă. „Pentru copilaşii tăi!”, glumește ea prietenește. El o mărunţește și o aruncă porumbeilor astfel ca bucăţelele să descrie un arc de cerc. Porumbeii se mișcă repede, cu pași mici. După aceea le întinde celor două păsări favorite, care-i stau pe umăr și pe braţ, câte o firimitură mai mare. Lasă să treacă două-trei minute până când le dă următoarea porţie de firimituri. În felul acesta își prelungește el plăcerea și are timp să-i și observe pe porumbei. Îl fascinează agitaţia lor. Abia au ciugulit tot ce au primit, că se adună din nou și se înghesuie cu toţii în faţa lui. Privirile lor rugătoare și pline de așteptare se îndreaptă spre el. Și totuși, nu sunt niciodată insistenţi. Păstrează întotdeauna cu distincţie o anumită reţinere. Cu totul altfel se comportă cele câteva vrăbii prezente de fiecare dată la hrănire. Obraznice și mai sprintene decât porumbeii, care sunt mult mai mari decât

ele, le fură de multe ori bucăţica de pâine şi, înainte ca pasărea uimită să poată reacţiona, zboară ca fulgerul şi se aşază în copac sau pe o tufă şi îşi consumă acolo nestânjenite prada. În timp ce majoritatea păsărilor aşteaptă liniştite următoarea distribuire de hrană, două sau trei ies mereu în evidenţă prin felul lor inconfundabil masculin de a se impune. Se umflă în pene, îşi înclină capul, îşi mişcă aripile, îşi rotesc coada şi, uguind tare, aleargă de colo-colo, printre celelalte. Din când în când, un zgomot brusc sperie păsările şi le face pe toate să zboare: oameni care trec grăbiţi pe o alee din apropiere sau şuieratul fântânii arteziene care se opreşte din două în două minute, ca apoi cu un zgomot puternic să-şi arunce din nou în sus jeturile de apă.

Cu această imagine fericită în faţa ochilor minţii se ridică Jan înseninat de pe bancă. Astăzi a adus o delicatesă specială. Cu trei mărci şi jumătate a cumpărat ieri la o drogherie o pungă cu boabe de grâu. Zâmbeşte cu gândul la bucuria pe care o va produce această surpriză. „Da, da, dragii mei, azi veţi primi ceva delicios!"

Un sfert de oră mai târziu ajunge în parc. Câteva mierle caută viermi în iarba de sub tufe. Vede mai multe vrăbii în jurul băncii sale, dar nu-şi vede porumbeii. „Aşa ceva nu s-a mai întâmplat...", mormăie pentru sine. „Dar unde sunteţi? V-a alungat cumva cu pietre vreun tâmpit?"

Zăpăcit, lasă punga de plastic lângă bancă, îşi dă jos rucsacul din spinare şi îl aşază pe bancă. Se aşază şi el alături. Cu mâinile tremurânde, desface ambalajul de hârtie care conţine boabele de grâu. Priveşte jur-împrejur şi aşteaptă. Încă nici urmă de porumbei! Îl apucă o teamă surdă. „Unde sunteţi?", îi cheamă cu voce plângătoare. „Sunt deja aici! Eu, Jan al vostru! Veniţi, veniţi la mine!"

Deodată aude o uşoară bătaie de aripi, un zgomot aproape imperceptibil. Deasupra lui zboară patru porumbei. Zborul lor l-a reţinut. Alunecând cu eleganţă, se lasă jos în faţa băncii. Sunt trei cenuşii şi preferatul lui alb. „În sfârşit, aţi venit! Har Domnului!" Dar se uită degeaba după ceilalţi porumbei. Cei patru rămân singuri. Îi hrăneşte buimăcit, mecanic şi fără nicio plăcere, fără să facă obişnuitele pauze. Vorbeşte tot timpul, adresându-se când păsărilor, când sieşi. În ciuda buimăcelii, observă păsările: astăzi sunt altfel decât de obicei, cam înspăimântate şi foarte timide. Porumbelul cel alb nu se aşază pe locul lui de pe umăr.

După ce le-a dat ultimul bob de grâu - vrăbiile sunt astăzi foarte numeroase -, porneşte în căutare. Cercetează toate tufele, toţi arbuştii şi toate straturile de flori, fără să găsească vreo urmă de porumbel. Nici măcar o pană care să indice că a avut loc o luptă.

Complet dezorientat şi obosit de căutarea fără niciun rezultat, i se adresează unei doamne mai în vârstă care se plimbă cu căţelul ei: „Mă scuzaţi, stimată doamnă, nu i-aţi văzut pe porumbeii mei?" Doamna îi vede privirea rătăcită, hainele uzate, se întoarce şi, fără să spună un cuvânt, se grăbeşte spre ieşirea din parc.

Jan aleargă mai departe. Dacă vrea să dea peste o urmă, ea nu se poate găsi decât în parc. Aici erau ei acasă, sub acoperişurile caselor din jur îşi aveau cuiburile. Patruzeci - patruzeci şi cinci de porumbei nu pot să dispară fără urmă!

În colţul din spate al parcului, pe o bancă de lângă o tufă de liliac, îl descoperă pe Fritz, vagabondul din Braunschweig. Acesta îi face semn să se apropie şi îi strigă: „Ei, Jan, îţi cauţi porumbeii, nu-i aşa?" „Da, unde sunt?", strigă Jan şi se apropie de bancă. Dar Fritz răspunde: „Mai întâi trebuie să-mi dai şi mie ceva!" Cu degetele tremurânde, scormoneşte Jan în buzunarul jachetei şi îi întinde lui Fritz câteva monede. „Şase mărci...", mârâie acesta, „nu prea eşti generos! Dar ce să-i faci?...", şi adaugă după o pauză: „nu eşti nici tu decât un coate-goale..." „Unde sunt?", îl întrerupe Jan nerăbdător. „Unde?", râde Fritz batjocoritor. „Acolo sus în cer trebuie să fie şi să se ia la întrecere cu îngerii la zbor". „Vrei să spui că sunt morţi?", se bâlbâie Jan înspăimântat. „Chiar asta vreau să spun...", îi răspunde Fritz. Şi povesteşte că a înnoptat pe banca pe care tocmai şedea, aşa cum obişnuia să facă el în sezonul cald. Dis-de-dimineaţă, când nu se luminase încă bine, tramvaiele şi autobuzele încă nu circulau, l-a trezit o voce. Lângă fântâna arteziană staţiona o maşină portocalie a întreprinderii de salubritate a oraşului. Lângă ea stăteau patru bărbaţi şi vorbeau nu prea tare. El, Fritz, s-a strecurat neobservat în spatele tufelor de liliac şi a putut să vadă şi să audă totul. „Să vedem dacă s-au sculat deja porumbeii", a spus unul. Ceilalţi au râs, şi unul dintre ei a răspuns: „Sigur că s-au trezit. Păsările se trezesc devreme. Nu ca tine, Paule!" Din nou râsete, şi după aceea primul a spus: „Ei, atunci să vedem cum le place micul dejun!" Iarăşi râsete, şi apoi a desfăcut fiecare câte o pungă de hârtie cu dungi verzi şi negre şi a împrăştiat boabe de grâu. S-au retras în maşină şi au aşteptat. Câteva minute mai târziu au început să sosească porumbeii. La început câte unul, apoi tot mai mulţi, până când s-au adunat toţi. „Nu chiar toţi", a murmurat Jan, „patru, cei mai frumoşi, printre care şi cel alb, nu au fost..." „Foarte bine pentru ei!", a răspuns dând din cap aprobator Bătrânul Fritz (porecla regelui Frederic al II-lea al Prusiei - **n.t.**), aşa cum îi place lui să se numească. „În orice caz, cei care au venit au ciugulit tot grâul împrăştiat. Trebuie să le fi plăcut al dracului de mult, mai mult decât pâinea pe care le-o dădeai tu, Jan!", zice Fritz. „Dar după câteva minute şi-au dat cu toţii duhul. O luptă scurtă – şi n-au mai fost. Dar n-au suferit. De asta poţi fi sigur, dragă Jan. Totul s-a petrecut mult prea repede..."

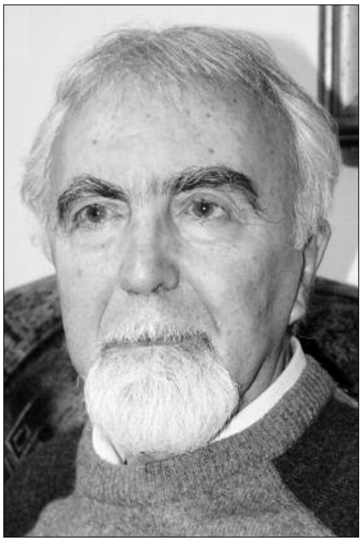
„Şi după aceea?" Lui Jan îi este greu să pronunţe cuvintele. Are gâtul uscat, vocea abia i se aude. „Da, după aceea oamenii au aruncat păsările moarte în saci de plastic, au cercetat tufele din jur şi au plecat în grabă, înainte să apară primii trecători. Toată tărăşenia nu a durat mai mult de o jumătate de oră".

Jan a împietrit. Nu scoate niciun cuvânt. Dar buzele i se contractează şi ochii i se umezesc. Încet se desprinde o lacrimă şi îi alunecă pe obraz, şi apoi în barbă. Asta îl mişcă şi pe înrăitul Fritz, care spune ca să-l consoleze: „N-o lua nici tu în tragic, Jan! O să vezi că în patru-cinci săptămâni sunt aici alţi porumbei. Dumnezeu ştie de unde vin. Apar deodată. Se înmulţesc ca iepurii! De altfel, a fost de mult previzibilă dispariţia de aici a porumbeilor. Nu mi-ai povestit chiar tu că oamenii care locuiesc în casele din jur duc de ani de zile un război cu primăria, pentru că porumbeii le murdăresc acoperişurile şi faţadele? Acum primăria a cedat şi a rezolvat problema în felul acesta. Războiul s-a sfârşit. Porumbeii au dispărut. Trage o duşcă şi uită!" Îi întinde lui Jan o sticlă de bere. Jan o goleşte din câteva înghiţituri. Apoi oftează adânc, îşi adună lucrurile, îi întinde mâna lui Fritz şi îi spune: „Îţi mulţumesc, Bătrâne Fritz! De fapt, tu nu eşti băiat rău. Rămâi cu bine!" Apoi porneşte repede, ceva mai încovoiat decât a fost azi-dimineaţă, spre staţia de tramvai.

Hotărârea e luată: cu primul tren va părăsi oraşul. Undeva, departe de locul acesta, îşi va căuta un alt adăpost...

Prezentare şi traducere
Alexandru MĂLĂESCU

„Nu ești în povestea aceasta" - poezii de Tudor Cicu*

Este un privilegiu să fii strămutat ca printr-o magie în lumea spirituală a poetului, care dintotdeauna pare să ignore comandamentele vremii, el cântând în legea lui și pre limba lui. Mereu în istorie, demersul liric a fost, grație unui har primit nu se știe de unde și de ce anume, rodul unui act de însingurare, o fugă orgolioasă și nepăsătoare dintre cutume, o salutară evadare din realul terifiant, constrângător, chiar din îndoielnica rigoare a logicii lucrurilor. Dacă ar fi doar acesta câștigul personal al poetului, și tot n-ar mai trebui să se plângă de ghinion! Căci pentru lamentări sunt motive cu vârf și îndesat, și dintotdeauna...

Am citit fiecare text ca pe o spovedanie și-mi închipui că duhovnicul în ascultare percepe mai ales tonul mărturisirii, și nu neapărat datele concrete ale situației. Autorul și-a calibrat respirația sufletului la modul optim: de fiecare dată emisiunea lirică se termină odată cu ultimul rând al paginii. Dar care este substanța lirică a cărții, intitulată atât de inspirat „Nu ești în povestea aceasta"? Printr-o iscusită figură de stil, subiectul acestei cărți este chiar povestea dragostei din sufletul autorului, la care nu poate să nu revină iar și iar, cu sensibile surprize, parcă fără legătură cu ființa iubită. Căci reamintirea iubirii se dovedește a fi chiar mai pregnantă decât trăirea ca atare a sentimentului. Din aproape în aproape, citind, am găsit cu cale să-mi subliniez exprimările ce se potrivesc și felului meu de a simți amintirea iubirii. Repet: amintirea iubirii fiind chiar mai pregnantă decât trăirea moment cu moment a sentimentului, știut fiind că viața se interpune, implacabil, cu a sa „nepăsare tristă"; or, numai rememorarea face ordine și aduce trăirea sentimentului în prim-plan, precum într-o filmare pe baza unui scenariu bine articulat. După primele pagini, unde a precumpănit sfiala cititorului, mi-am subliniat: *„n-am de ales. Știu să sap și în piatră./ Strâng la piept zile năuce și scriu. / Cuiele-n lemn de pe cruce nu iartă..."* (p. 15). Apoi: *„Dar dacă o singură dată ai fost cu grumazul pe butucul tristeții / ai fost toată viața, fără să știi."* (p. 16). *„De-mi înțelegi teama, cea care tot suie / tiptil prin poeme, ai ști de ce tac."* (p. 19). *„Poate că durerea e de nelecuit / nu mai rămăseseră decât cocorii subțiri sus pe cer."* (p. 23). *„Ca bănuți de argint își zornăiau frunza / mestecenii înșirați către lună."* (p. 24). *„Sub lacăt să-mi țin versul, ca pe-un proscris în turn"* (p. 25). *„Floare de noroc, ea, clipa nerostită,/ leac pentru rana cu care plătesc."* (p. 27). Și aș putea să continuu cu citările (care îndeobște nu reușesc decât să răstălmăcească, în loc de a tălmăci!), de nu chiar cu transcrierea integrală a următoarei poezii (ar merita-o cu prisosință!), *Cântecul de dragoste al bunicului* (p. 28); mai ales că astfel de referiri la bunic, la mamă, la clipe privilegiate din copilărie susțin ca prin minune eșafodajul sentimental al acestei construcții lirice pe care o ridică poetul - și la care se va întoarce în momente privilegiate, „sub cerdacul cel vechi", ca să-și revigoreze respirația. Dar până la urmă, ce a fost acea iubire (care nu mai trece și nu...)? Acea iubire părând pe-atunci supremă și nepieritoare, cum altfel?! Întâlniri, plimbări, săruturi, dar mai ales așteptări în ploaie, tânjiri, despărțiri pe peronul unei gări ostile; mereu niște împrejurări ce pot părea celor din jur mai mult decât obișnuite, anonime (anodine?): ploaie, vijelie, învolburare a norilor, cârduri de păsări suind spre lună... împrejurări comune, dar care pe actant îl determină să simtă unicitatea momentelor de trăire a iubirii. Mai contează de unde pornește iubitul la întâlnire și unde se aciuează iubita, după ce se desprinde din îmbrățișarea primordială? Desigur, nu. Deși anume astfel de detalii par să-l terorizeze pe amorez, retrospectiv... Și anume acest aspect face sublimul sentimentului, azi, ca și în preistorie... *„Și un cântec surd, răzvrătit ca pelinul,/pe un câmp de mohor mi-e viața."* (p. 31).

Între noi fie spus: dacă **Tudor Cicu** n-ar fi scris decât aceste două versuri, și tot ar merita laurii noștri, noi aflându-ne cu recitirea abia la prima treime din corpul cărții ce parcurgem! Rămânem cu citatele, cu sublinierile, cu plusurile și exclamațiile. Ne va înțelege poetul, căci *„cineva poate ierta / sub mesteceni nălucile care ne amăgesc viața"* (p. 34). Rămânem cu cartea. Cum autorul rămâne cu așteptarea confirmărilor. Deocamdată *„Toți plopii s-au strâns la fereastră/ știu că și-n somn îți vorbeam"* (p. 35). Avem deci martori de nădejde ai iubirii, fie că ea s-a îndepărtat indicibil, fie că revine intempestiv în sufletul veșnicului tânjitor care este dintotdeauna poetul.

Ion LAZU

* Editura EditGraph, Buzău, 2020

„Moarte cu suspendare”

Volumul de poeme apărut la Editura Tribuna din Cluj Napoca, în anul 2019, „Moarte cu suspendare”, de **Marius Dumitrescu**, e prima apariţie postumă a unui poet dedicat („eram orb pe atunci / un cer frumos şi pustiu / se-ntrezărea prin oasele mele”), o personalitate în care vocaţia lirică s-a împletit cu profesia de judecător, prefăcându-se într-o sentinţă poetică atât de aproape şi totuşi departe de profesie: „onorată instanţă / revocaţi-mi vă rog / suspendarea / recunosc / am dispreţuit / umilinţele şi nebunii”.

Spirit neliniştit, ca şi prietenul său Ciprian Chirvasiu, decedat în acelaşi an, 2018, Marius Dumitrescu trimite spre cititori străfulgerări de gânduri despre un destin poetic care nelinişteşte, de fapt despre destinul omului la ora când, punându-l pe masă, dă

seamă în faţa vieţii şi a morţii deopotrivă: „bâiguie ceasul: / punctul fix de pe harta / viitorului tău infarct”.

Viaţa se trăieşte fără prea multe întrebări; când acestea vin, când acestora le vine rândul, poetul îşi intră în rol şi oficiază despre moarte, transformând spaimele în emoţii poetice: „doar pentru atâta lucru / îţi sună gol cuvintele? / nu le mai pune să facă / balet pe timpanele morţii / când ştii foarte bine / că n-a fost să fie” sau „e o vraişte de amănunte sărace / o harababură / acum când scriu despre mine / la terasa din colţ domnii aceia / tot mai citesc ziarele”.

Când umbrele te asaltează, când eşti poetul acestora, când ajungi reprezentantul neîmplinirilor lor, trebuie să scrii poemul, şi asta face poetul scriind despre VIAŢĂ: „de câte ori lumina / sună ca şi cum / ar fi murit careva / închid ferestrele uşile / se face răcoare” sau „tac taci tăcem... / să nu-ntrebi de ce / fiindcă orice răspuns / ar fi o minciună / şi-apoi e atât de frumos / când ne uită cuvintele”.

Poet al profunzimii („umbra te bate pe umăr / aerul-copil se joacă / de-a liniştea / numai cu singurătate / se răscumpără / înţelesul singurătăţii”), Marius Dumitrescu, în „Moarte cu suspendare”, SE LASĂ CITIT şi trebuie înţeles, deoarece poemele te trimit spre experienţe personale, dezvăluindu-ţi alte înţelesuri. E aici, în aceste desluşiri fulgerate, o apropiere de Ciprian Chirvasiu şi poemele sale. Marius Dumitrescu, în „Moarte cu suspendare”, închide o experienţă, deschizând „uşile ferestrele înspre viaţă”.

Poemele trăiesc de parcă „de cealaltă parte / a drumului distanţa / de la tine la tine / tolănită pe iarbă” îşi vede de treabă, şi atunci poetul dă drumul unei chemări de un farmec dureros şi unic: „o strig dar nu vine / iarăşi o strig eu care credeam / că-i de-ajuns o singură dată / meduze albastre ies / dintre malurile oglinzii”.

Prima operă postumă a poetului Marius Dumitrescu, „Moarte cu suspendare”, e, de fapt, o lecţie despre viaţă, e o operă poetică despre pofta de a trăi atunci când observi că te afli în cătarea puştii!

Un volum de poeme care se citeşte singur, ca un poem-fluviu ce adună în albia-i pâraiele, râuleţele şi râurile, ducându-le la vale înspre MAREA CEA MARE!

Marian ILEA

Kamal DHUNGANA
Poeme roșii

Himalaya s-a mutat în sufletul lui. Apasă greu, este de neclintit. Dar el s-a obișnuit. Simte și abia apoi vede și ce nu văd ceilalți, înțelege de parcă s-ar fi născut înaintea tuturor.

La 26 de ani, Kamal Dhungana este în plină ascensiune. S-a născut în India, dar trăiește în Nepal. Versurile i-au fost publicate în reviste din Vietnam, China, Serbia și, desigur, din țara lui. Acum, își pregătește febril prima antologie de poezie. Scrie mult, scrie repede, îi place să recite, îndeosebi gazel, îi place să fie în cuvinte ca într-o îmbrățișare.

Denisa POPESCU

Foc

A fost odată dragostea noastră,
era ca un râu.
Amândoi curgeam împreună,
atâta vreme
amândoi am fost ca apa!

Dar s-a întâmplat o moarte.
Ai ars dragostea noastră.
Nu mai ești apă acum,
nici foc nu mai ești,
ai scăpat neatinsă.
Dar eu nu, eu am ars
nu o dată, ci de două ori.
La început, lângă focul plecării,
și apoi stropind singur uleiul lămpii!

Roşu

Ți-a plăcut întotdeauna *ROȘUL*.
Am aflat mai târziu că
întotdeauna îți plăcuseră
acei trandafiri roșii de *Valentine*.

Ți-am scris cu sângele meu.
Nu ți-au plăcut scrisorile mele roșii
de dragoste.
Chiar nu ți-a plăcut lumea mea roșie,
Adunasem atâta culoare ca să te împodobesc!

Într-o zi
te-ai pierdut, era cât pe ce să te pierzi
într-un accident,
aveai nevoie de sânge.
Dacă ai tăi n-au vrut să-ți dea,
de ce ai acceptat sângele meu?
Cum de-ai încuviințat așa, deodată?!
Viața ta colorată
a supraviețuit cu sângele meu.
La urma urmei, tot despre ROȘU e vorba!

Foame

Văd neajunsuri.
Văd copii țipând de foame.
Văd o mână de orez gătită pe foc.
Văd o familie care suferă.
Evit să mă gândesc dacă mi-e foame.
Spunând că ți-e foame, te doare, de fapt,
ceva mai adânc.
Cea mai mare durere aceea nenumită este.

Chipul mamei

Poartă un munte de întristări,
sunt acolo de veacuri.

Înoată în oceanul foamei ca noi să nu murim de foame.
Stă la soare, e umbra copiilor ei.
A fost mereu cât soarele şi cât veacurile.
Obrajii i-au crăpat, părul i s-a copt.
Chipul ei e cel mai frumos din lume, chipul mamei.

Jocuri diferite

Am crescut împreună încă din copilărie.
Îţi place să te joci.
Treptele timpului au crescut odată cu tine, cu mine.
Timpul se joacă mereu cu noi.
Tu te joci cu inimile altora.
Aceasta e umbra, din cauza ei suntem atât de diferiţi.

Lacrimi

Eram viu şi încrezător.
Într-o zi, însă, am murit brusc.
Am fost dus pe malul apei.
Au venit să mă plângă atâţia.
Câtă cenuşă a căzut din ochii lor!
Râuri de cenuşă ca râuri de lacrimi.
Dar eu nu ştiam şi-mi doream atât de mult să ştiu:
Lumina cenuşa aceea, era ea un fel de fericire?

Robert Șerban, Dan Mircea Cipariu, Cornelia Dumitrescu, Nora Iuga, Marius Dumitrescu (Sibiu)

Cafeneaua literară

Revistă lunară editată de
Centrul Cultural Piteşti
sub egida
Consiliului Local Piteşti şi a
Primăriei municipiului Piteşti

Fondată în ianuarie 2003

REDACŢIA

Director: Virgil DIACONU
Redactor-şef: Marian BARBU
Secretar de redacţie:
Simona FUSARU

Redactori:
Lucian COSTACHE
Ion PANTILIE
Denisa POPESCU
Liliana RUS
Florian STANCIU
Corespondenţi:
Elisabeta BOŢAN (Spania)

Culegere:
Ioana NACIU

Corectură:
Lucian PÂRVULESCU

Tehnoredactare:
Simona FUSARU

Prezentare artistică:
Virgil DIACONU

ADRESA REDACŢIEI:

Centrul Cultural Piteşti,
Cafeneaua literară,
strada Craiovei nr. 2, bl. G 1,
sc. C, et. I, Casa Cărţii, 110013,
Piteşti
Tel./fax: 0248/219976

http://www.centrul-cultural-pitesti.ro

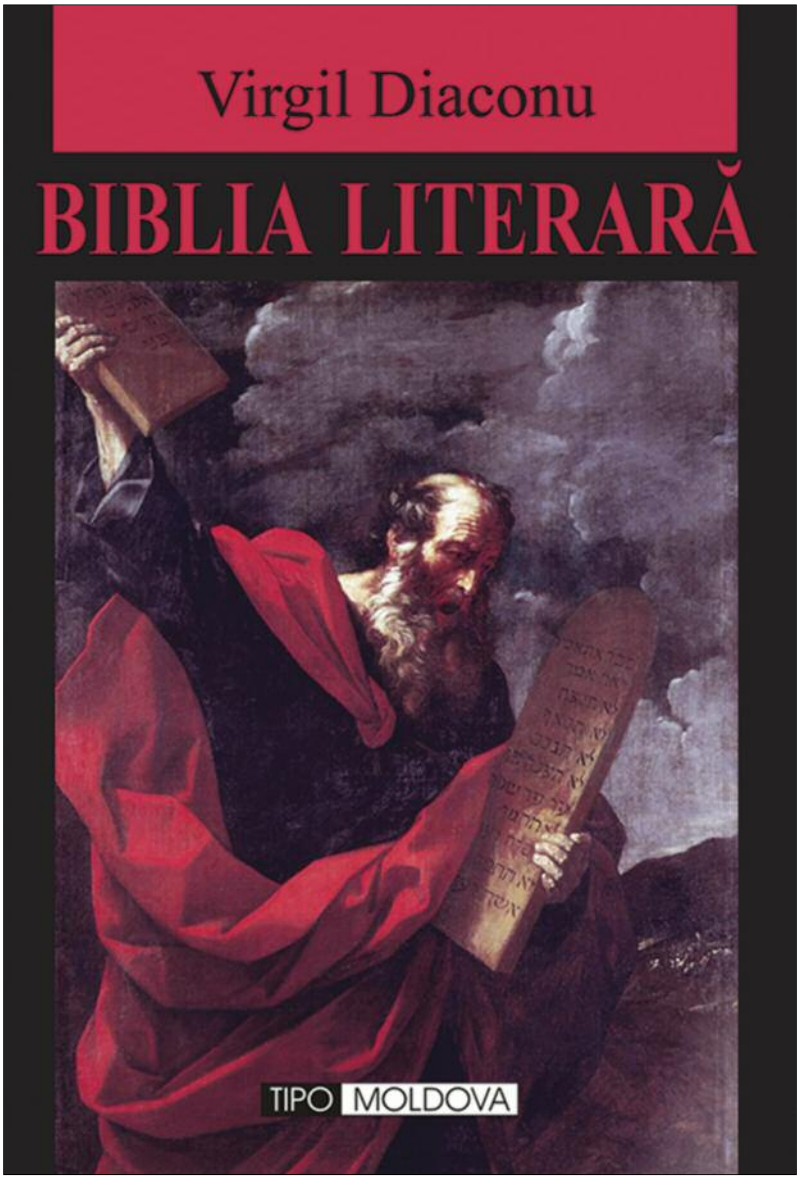
Cont: 50104122256,
Trezoreria Piteşti
ISSN: 1583-5847

Responsabilitatea asupra conţinutului textelor revine autorilor, conform legii. Autorii pot avea şi alte opinii decât ale redacţiei.

Manuscrisele primite la redacţie nu se înapoiază.

Tiparul executat la
S.C. Tiparg S.A.,
tel.: 0248/221.348,
e-mail: office@tiparg.ro.

Revista nu publică decât texte originale, deci care nu au mai apărut în alte publicaţii.

O surpriză

Biblia, afirma un gînditor francez, e cartea care conține virtualitatea celor mai numeroase interpretări din lume. Gestul temerar al lui Virgil Diaconu de-a o aborda într-o extinsă prezentare se alătură onorabil vastei bibliografii biblice, cu prospețimea percepției unui scriitor, dar și cu atenția unui cercetător. Mărturisim că e o surpriză. Avem în față o scriere menită a stîrni interesul inclusiv al unor largi cercuri de cititori.

Gheorghe GRIGURCU

Desăvârșit în dezvăluirea frumuseților poetice ale celor patru cărți biblice (Cartea lui Iov, Cântarea Cântărilor, Facerea și Eclesiastul), documentat și instructiv în privința raportării fiecărei cărți în parte la alte creații ale culturii, interesant și incitant în comentariul dat motivelor tematice și ideatice abordate, Virgil Diaconu îi permite cititorului cărții sale **Biblia literară** o apropiere mai accesibilă de Cartea cărților din perspectiva cercetării ei literar-istorice sau critice.

Ioan N. ROȘCA

* Cartea poate fi comandată la autor